

Oktatási Hivatal

Szakmai beszámoló a kisebbségi nyelv és népismeret oktatásának vizsgálatáról a nemzetiségi nyelvoktató iskolákban

Budapest, 2011. július 25.

Dr. Princzinger Péter
elnök

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1. A szakmai ellenőrzés célja	4
2. Összegzés	5
3. Az ellenőrzés előkészítése.....	7
3.1. Az ellenőrzés tartalma	7
3.2. Az ellenőrzés intézményi adatbázisa	7
3.3. Az ellenőrzés módszertana	7
3.4. Az ellenőrzés folyamata	8
4. Általános jellemzők.....	9
4.1. Nemzetiségi nyelvoktatás megoszlása.....	9
4.2. Kisebbségi nyelvet oktató intézmények megoszlása közoktatási alapeladat szerint ...	10
4.3. Kisebbségi nyelvet oktató intézmények fenntartó szerinti megoszlása.....	11
4.4. Több nyelvet oktató intézmények.....	12
4.5. A kisebbségi oktatás területei megoszlása.....	12
5. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás szabályozása az alapidokumentumokban	14
5.1. Alapító okirat.....	14
5.2. Pedagógiai program	15
5.3. Helyi tanterv	16
5.4. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás óraszámai	17
5.5. A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás nyilvántartása a tanügyi dokumentumokban	18
5.6. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás és más tárgyak kapcsolata.....	18
5.7. Szakértői összegző megállapítások a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás intézményi megszervezéséről.....	18
6. Szülői nyilatkozat.....	21
6.1. A nyilatkozattétel ideje.....	21
6.2. A szülői nyilatkozatok tartalma	22
6.3. A szülői nyilatkozatok és tanulólétszámok	23
7. Nyelvoktatási formák a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban.....	24
7.1. Nyelvek és nyelvoktatási formák	24
7.3. Áttérés a kétnyelvű oktatásra.....	27
7.4. Bővített nyelvoktató kisebbségi oktatás	27
7.5. A hagyományos nyelvoktató kisebbségi oktatás	28
7.6. A cigány kisebbségi oktatás	29
7.7. A kiegészítő kisebbségi oktatás	29
8. Népismeret oktatása	32
8.1. A népismeret tantárgyi szerkezete	32
8.2. A népismeret oktatásának nyelve	33
8.3. A népismeret értékelése.....	34
9. Oktatás- és tanulásszervezés	34
10. Tanórán kívüli tevékenységek.....	35

11. Nemzeti etnikai kisebbségi oktatással összefüggő kapcsolatok.....	37
12. A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás eredményei.....	38
13. Nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban résztvevő tanulók létszámadatai	41
14. Személyi feltételek	46
14.1. Német kisebbségi oktatás	46
14.2. Horvát kisebbségi oktatás	49
14.3. Cigány kisebbségi oktatás	49
14.4. Román kisebbségi oktatás	50
14.5. Ruszin kisebbségi oktatás	50
14.6. Szerb kisebbségi oktatás	51
14.7. Szlovák kisebbségi oktatás	51
14.8. Szlovén kisebbségi oktatás	52
14.9. Kiegészítő kisebbségi oktatás	53
14.10. Nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban közreműködő nyelvtanárok műhelymunkája	54
15. Tárgyi feltételek	54
15.1. Helységek	55
15.2. Eszközök.....	55
15.3. Nyomtatott taneszközök	55
15.4. Az iskolaépületek nemzetiségi jellege.....	56
16. Vezetői Interjú.....	57
16.1. A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás eredményessége	58
16.2. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás problémái	59
16.3. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás hatékony működéséhez igényelt segítség	61
16.4. A szülők/tanulók motívumai a kisebbségi oktatás választásában	62
16.5. A jogszabályi előírások változtatásának szükségessége	63
17. Értékelőlap	64
Mellékletek.....	66
1. számú melléklet Összesítő táblázat	66
2. számú melléklet Közreműködő szakértők névsora	67

Bevezetés

A 2010/2011. tanév rendjéről, valamint az egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 22/2010. (V. 13.) OKM rendelet 9. § (6) bekezdése értelmében az Oktatási Hivatal 2011. március 1. és május 31. közötti időszakban szakmai ellenőrzés keretében végezte a kisebbségi nyelv és népismeret oktatásának vizsgálatát a nemzetiségi nyelvoktató iskolákban.

A szakmai ellenőrzés valamennyi Magyarországon oktatott kisebbségi nyelvre: bolgár, cigány, görög, horvát, lengyel, német, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén – az anyanyelvű oktatás kivételével – és nyelvoktatási formára kiterjedt, az ország egész területét lefedte. A Nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet bevezetése óta ilyen átfogó állapotfelmérés nem történt.

A vizsgálat lebonyolítása sajátos ellenőrzési módszertant igényelt, az intézmények adatszolgáltatását mintavételes helyszíni ellenőrzés egészítette ki.

Az országos vizsgálat felkeltette a szakmai közvélemény figyelmét a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás iránt. Az érdekelt közoktatási intézmények a 2010/2011. tanév kezdetétől szakmai fórumokat szerveztek, széleskörű tapasztalatszerét folytattak, áttekintették belső szabályozó dokumentumaikat, a kisebbségi oktatással kapcsolatos kérdésekkel fordultak az Oktatási Hivatalhoz, valamint a kormányhivatalokhoz.

1. A szakmai ellenőrzés célja

Információgyűjtés

A szakmai ellenőrzés általános célja az volt, hogy adatokkal, és tényekkel alátámasztott hiteles információkkal szolgáljon a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásról a közoktatás irányítói, és az abban érdekelt intézményfenntartók, iskolaigazgatók, közreműködő pedagógusok számára.

Állapotfelmérés

A vizsgálat elsődlegesen a rendelkezésre álló információk alapján a hazai kisebbségi oktatás országos állapotát kívánta bemutatni, megismertetni az iskolák gyakorlatát, a képzés oktatás-szervezési megoldásait és problémáit.

Eredmények bemutatása

Kiemelt célnak tekintettük a nemzetiségi oktatás tényekre támaszkodó eredményeinek közzétételét. Az intézményvezetők oktatás eredményességét igazoló véleményét is közreadjuk összegző jelentésünkben.

Tanácsadás

A szakértők által végzett helyszíni szakmai ellenőrzés lehetőséget adott a szakmai konzultációra, tanácsadásra, javaslatok megfogalmazására.

2. Összegzés

- 3.1. A szakmai ellenőrzés tematikus egységenként kidolgozott tartalma biztosította az országos állapotfelméréshez szükséges információgyűjtést.
- 3.2. A vizsgálati módszertan az adatközlési bizonytalanságok ellenére lehetővé tette az általános helyzetkép bemutatását.
- 4.1. A rendelkezésre álló adatok alapján a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást folytató intézmények 68%-a német nyelvet oktat.
- 5.1. Az intézmények alapító okirata és alapidokumentumai tartalmazzák a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatással kapcsolatos nevelési-oktatási feladatokat. Tapasztalati tény, hogy az általánosságban meghatározott feladat-megjelölés nem alkalmas a helyi gyakorlat szabályozására.
- 5.2. Az intézmények 15%-ában a helyi tantervekben nem, vagy nem megfelelően szerepel a kisebbségi oktatás tantárgyainak ismeretanyaga.
- 5.3. A nemzeti, kisebbségi oktatás óraszámai a helyi tantervben pontosan rögzítettek. A szükséges időkeretet a kötelező óraszám megemelésével, és a választható óraszám felhasználásával együttesen biztosítják. Az intézmények egyharmadában átcsoportosítják a készségi tárgyak óraszámait.
- 6.1. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás igényléséről szóló szülői nyilatkozatok időpontja megoszlik. Az iskolák felében csak a beiratkozáskor, az adatot szolgáltató intézmények 38%-ában pedig tanévenként történik a nyilatkozattétel.
- 6.2. Vizsgálati tapasztalatok igazolják, hogy az intézmények szükségesnek tartják a szülői nyilatkozatok idejének pontos meghatározását, és a nyilatkozatok tartalmi, formai követelményének rögzítését. Az iskolákban igény mutatkozik egy központilag kiadott formanyomtatvány iránt.
- 7.1. Az adatszolgáltatás összesített eredményeként 3273 osztályban folyik nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás, amelynek 68%-a német kisebbségi oktatás.
- 7.2. A legelterjedtebb a hagyományos nyelvoktató kisebbségi oktatás, az osztályok számához viszonyított aránya 87%.
- 7.3. Az adatszolgáltatási bizonytalanságokat is figyelembe véve, megállapítható, hogy a nemzetiségi nyelv és irodalom óraszámja több intézményben nem éri el a jogszabályban meghatározott óraszám mértékét.
- 7.4. A kétnyelvű és bővített nyelvoktató formában történő oktatás esetén, a nemzetiségi nyelven oktatott tantárgyak száma összességében megfelel a jogszabályi követelményeknek. Az adott nyelven oktatott tantárgyak óratermi órákhoz viszonyított %-os aránya több intézményben elmarad az előírásoktól.
- 8.1. A népismeret oktatásában meghatározó a tantárgyakba történő integrált oktatás. Integrált oktatás esetén az ismeretanyag adott tantervekbe építése nem követhető nyomon, és nem történik meg a tantárgy óraszámának megemlése.
- 8.2. A népismeret oktatásában a kisebbségi és magyar nyelvet együttesen használják az iskolák.
- 8.3. A népismeretet többségében együttesen osztályzattal és szövegesen értékelik. Integrált oktatás esetén az értékelés is beépül a tantárgy osztályzatába.
9. A hagyományos oktatásszervezésen kívül meghatározó a differenciált óraszervezés, és az internet nyújtotta lehetőségek felhasználása.
10. A tanórán kívüli tevékenységek kiemelt feladata a hagyományőrzés.
11. A kisebbségi oktatást folytató intézmények kiterjedt hazai és nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeznek. A hazai és nemzetközi pályázatokon való részvétellel segítik pedagógiai feladataik megvalósítását.

- 12.1. A kisebbségi oktatásban résztvevő tanulók nagyobb számban a helyi területi versenyeken vesznek részt.
- 12.2. A nemzetiségi képzésben részesülő tanulók számához, valamint a kisebbségi nyelv és irodalom óraszámához viszonyítva kevés a nyelvvizsgát tett tanulók aránya.
- 12.3. A tanulók kis számban folytatják tanulmányaikat nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást folytató középiskolában.
- 13.1. A nemzeti etnikai kisebbségi oktatásban a vizsgálat adatai alapján 3872 osztály működik, amelyekben 72835 tanulót oktatnak, akik 78%-a azaz 56629 tanuló vesz részt a kisebbségi oktatásban.
- 13.2. Az osztályok átlagléttszáma 19 fő. Az átlagléttszám közeli tanulóléttszám a német nemzetiségi oktatásban található.
- 13.3. A körzeten kívüli tanulók aránya 11%, nem jellemző, hogy a nemzeti etnikai kisebbségi oktatásba más iskolák felvételi körzetéből nagy számban fogadjanak tanulókat. A legnagyobb arányban a német nemzetiségi oktatásra jelentkeznek és nyernek felvételt körzeten kívüli tanulók.
- 13.4. Az adatszolgáltatásban az egyes vizsgálati területeken osztályok számára vonatkozó adatok nem egyeznek meg, ami részben adatközlési hiba, másrészt az osztályokba sorolt tanulókat a kisebbségi oktatásban összevont csoportokban oktatják.
- 14.3. A nemzeti kisebbségi oktatásban a 3273 osztályt 18497 pedagógus oktatja.
- 14.4. A szakos ellátottság a cigány kisebbségi oktatás kivételével megfelel az alkalmazási feltételekre vonatkozó jogszabályi előírásoknak.
- 14.5. A bővített nyelvoktató programban, és a kétnyelvű oktatásban a nemzetiségi nyelven oktatott tantárgyak esetében fordul elő, hogy néhány pedagógusnak az adott tantárgy oktatásához nincs meg a szükséges szakképzettsége.
- 15.1. Az iskolákban korlátozottan található meg a nyelvoktatáshoz szükséges helyiségek, szaktantermek.
- 15.2. A szükséges alapvető technikai eszközök rendelkezésre állnak.
- 15.3. A nyomtatott taneszközökkel való ellátottság a cigány nyelvoktatás kivételével jónak mondható.

3. Az ellenőrzés előkészítése

3.1. Az ellenőrzés tartalma

Az előkészítés során az ellenőrzés tartalmát, és az abban résztvevő intézmények adatbázisát kellett meghatározni.

Az ellenőrzési tartalom kidolgozását az Oktatási Hivatal Tanügy-igazgatási és Koordinációs Főosztálya végezte, közoktatási és nemzetiségi területen nyilvántartott szakértők közreműködésével. A tartalom elsősorban tanügyi szemléletű oktatásszervezésre, a jogszabályi követelmények megtartására, és azok intézményi szintű megvalósítására irányult:

- nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás belső szabályozása, és nyilvántartása a tanügyi dokumentumokban,
- a képzéshez kapcsolódó szülői nyilatkozatok,
- nyelvoktatási formák alkalmazása,
- a népismeret oktatása,
- a kisebbségi oktatás és más tárgyak kapcsolata,
- a képzés óratervi és tanórán kívüli foglalkozásai,
- a kisebbségi oktatáshoz kapcsolódó intézményen belüli és kívüli szakmai kapcsolatok,
- eredmények és eredményesség a kisebbségi oktatásban,
- a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás létszámmutatói,
- a képzés személyi és tárgyi feltételei.

3.2. Az ellenőrzés intézményi adatbázisa

Az adatbázis meghatározása a KIR nyilvántartás felhasználásával készült.

Adatszolgáltatás

A szakmai ellenőrzés adatszolgáltatási fázisában valamennyi kisebbségi nyelvet nyelvoktató formában oktató intézmény részt vett, továbbá bekerültek a kiegészítő oktatást folytató iskolák, valamint a több nyelvoktatási formát alkalmazó közoktatási intézmények, így a kétnyelvű oktatást folytató iskolák is.

Helyszíni ellenőrzés

Mintavétel alapján az adatot szolgáltató iskolák 30%-a, 97 iskola került kiválasztásra. A mintavétel szempontjai:

- valamennyi oktatott kisebbségi nyelv létszamarányos előfordulása,
- több kisebbségi nyelvet oktató intézmények,
- több nyelvoktatási formát alkalmazó iskolák.

3.3. Az ellenőrzés módszertana

Az Oktatási Hivatal a szakmai ellenőrzéseinek eddigi gyakorlatától eltérő módszertant alkalmazott. A résztvevő intézmények száma, a nyelvoktatási formák variánsai, több nyelvet oktató, és/vagy több nyelvoktatási formát alkalmazó intézmények, valamint az ellenőrzési tartalom összetettsége miatt a vizsgálat egy kétszintű eljárásban volt megvalósítható:

- intézményi teljes-körű adatszolgáltatás,
- helyszíni ellenőrzés.

A módszertan szükségessé tette az ellenőrzési tartalom megosztását a két vizsgálati fázis között. A helyszíni ellenőrzés adatlapjaira kerültek azok a tematikus egységek, amelyek

ellenőrzött adatfelvételt (szülői nyilatkozatok nyilvántartása), vagy külső szakértő szemrevételezését igényelték (tárgyi feltételek megléte és minősége), továbbá az információhoz jutás csak személyes kapcsolaton keresztül volt lehetséges (vezetői interjú). Az adatszolgáltatással közölt információkat kiegészítette a helyszíni ellenőrzés pl. a kisebbségi oktatás tantárgyi szerkezete.

A kétszintű eljárásban határozottan külön kellett választani az ellenőrzési és értékelési funkciókat. Az intézmények az adatszolgáltatással szükségszerűen önellenőrzést is végeztek. Az adatfelvételi kritériumok mellett megadtuk a vonatkozó jogszabályi helyeket, vagyis az iskola a saját gyakorlatát az előírt normához viszonyítva tudta megítélni, ami minőségbiztosítási eljárásnak is tekinthető. Az adatszolgáltatás értékelési mozzanatot nem tartalmazott, tehát nem követelt az intézménytől önértékelést.

A helyszíni ellenőrzés során részletesen kidolgozott szempontsor alapján a szakértő az adatszolgáltatás és helyszíni ellenőrzés tényeit, valamint saját tapasztalatait figyelembe véve ún. értékelőlapot készített az iskola kisebbségi oktatásáról.

Technikai megvalósítás

Az intézményi adatszolgáltatás online programját a KIR szakemberei dolgozták ki és működtették. Ugyancsak online adatfelvétellel történt a szakértői helyszíni ellenőrzés adatfelvétele.

Az online technikai megoldás biztosította a hatékony adatszolgáltatást, de nem tette lehetővé az adatkontrollt, ebből következően az adatok hitelességének ellenőrzése nem volt biztosított. A helyszíni ellenőrzés során a szakértők az adatszolgáltatásban közölt információkat, technikai megoldás hiányában javítani nem tudták.

3.4. Az ellenőrzés folyamata

A szakmai ellenőrzés általános előkészítő szakaszában az ellenőrzési dokumentáció kidolgozása és az adatbázis elkészítésén kívül került sor a szakértők felkérése.

Az online adatszolgáltatási dokumentációt az Oktatási Hivatal munkatársai tesztelték. A szükséges korrekciók végrehajtását követően kaptak hozzáférést az értesített intézmények.

Az intézmények értesítése

A kétszintű eljárásnak megfelelően az intézmények és fenntartóik írásban kaptak értesítést az adatszolgáltatási feladatokról. A szakmai ellenőrzésről az országos kisebbségi önkormányzatokat is értesítettük. A helyszíni ellenőrzésben résztvevő iskolák igazgatói és fenntartói, valamint a helyi kisebbségi önkormányzatok testületei ugyancsak írásban kaptak tájékoztatást a szakmai ellenőrzés tényéről. A tájékoztató levél tartalmazta a vizsgálathoz szükséges dokumentumok listáját. A helyszíni ellenőrzés pontos időpontját a szakértő személyesen egyeztette az iskola igazgatójával.

Szakértők Közreműködése

A szakmai ellenőrzésben kizárólag nemzetiségi területen, az adott nyelvre nyilvántartott, névjegyzékben szereplő közoktatási szakértők vehettek részt. Az olyan nyelvek esetében (görög, lengyel, bolgár), amelyekre a névjegyzékben nincs nyilvántartott szakértő, más nyelvet beszélő nemzetiségi szakértőt kértünk fel.

Valamennyi szakértő részt vett az Oktatási Hivatal által szervezett felkészítésen, amely feltétele volt az ellenőrzésben való részvételnek. A felkészítésen sor került az ellenőrzési anyag bemutatására, és egyben alkalom nyílt a felmerült kérdések megbeszélésére, egyúttal kipróbálhatták az online ellenőrzési anyag használatát. A szakértők nyomtatott útmutatót kaptak munkájuk segítéséhez. (A közreműködő szakértők névsora megtalálható a mellékletben).

Az ellenőrzés lebonyolítása

Az adatszolgáltatás időszakában az Oktatási Hivatal és a Közoktatási Információs Iroda telefonon és elektronikus levelezési címen információs lehetőséget biztosított. A helyszíni ellenőrzések alatt az Oktatási Hivatal munkatársai folyamatos konzultációs lehetőséget nyújtottak a szakértőknek, igény szerint azonnali informatikai segítséget kaptak az elektronikus adatrögzítésben. A helyszíni adatfelvételt követően a szakértők elemzéssel, a tapasztalati tények értékelésével véglegesítették az ellenőrzési dokumentációt.

Az ellenőrzési anyag feldolgozása

Az adatszolgáltatás és a helyszíni ellenőrzés adattartalmát a KIR fejlesztő munkatársai nyelvenként és azon belül nyelvoktatási formánként összesítették. A kész dokumentumok tematikus egységenként kerültek feldolgozásra. Az adathalmazokból meghatározott elemzési szempontok alapján, szűrési technikák alkalmazásával olyan tipizált csoportokat képeztünk, amelyek alkalmasak egy általános országos helyzetkép bemutatására. Az így kialakított típusos jelenségekből összehasonlító elemzéssel vontunk le általánosítható következtetéseket.

A szakmai ellenőrzés visszacsatolása

Az elemzést követően került sor az országos jelentés kidolgozására, amely a jogszabályi kötelezettségnek megfelelően tájékoztatja a Nemzeti Erőforrás Minisztérium Oktatási Államtitkárságát, és ezt követően az érdeklődő szakmai nyilvánosság számára is rendelkezésre áll.

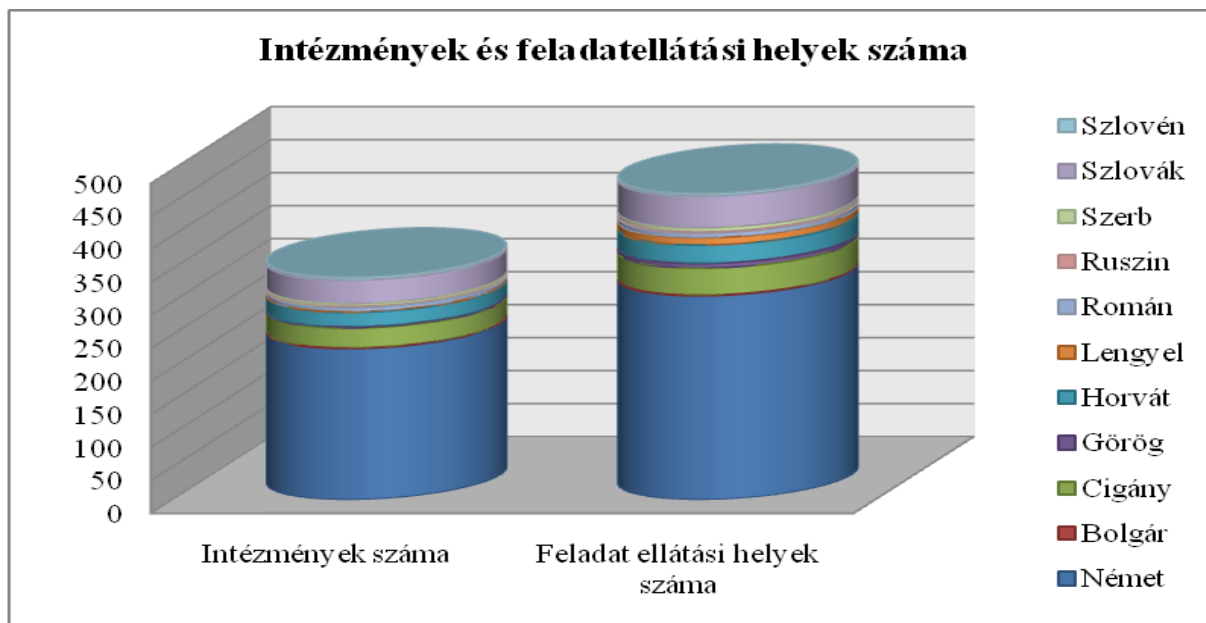
Az intézmények és fenntartók az ellenőrzési dokumentum értékelőlapját a vizsgálat teljes körű lezárását követően, postai úton kézhez kapták.

4. Általános jellemzők

Az általános jellemzők körében a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás összesített statisztikai adatait ismertetjük.

4.1. Nemzetiségi nyelvoktatás megoszlása

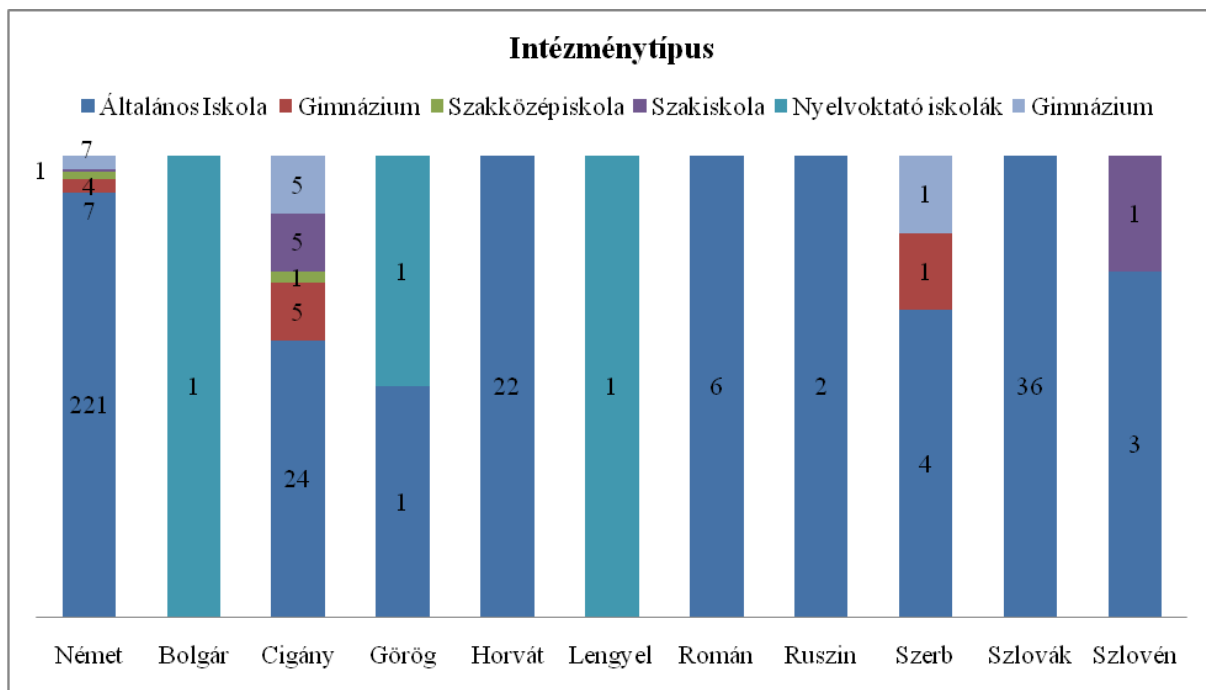
Nyelv	Intézmények száma	Feladat-ellátási helyek száma
Német	229	309
Bolgár	1	1
Cigány	30	41
Görög	2	7
Horvát	22	28
Lengyel	1	11
Román	6	7
Ruszin	2	2
Szerb	4	6
Szlovák	36	48
Szlovén	4	4
Összesen	337	464

Az ellenőrzésben résztvevő intézmények száma 337, melynek 68%-ában német kisebbségi oktatást folytatnak, ezt követi a 10%-ot meghaladó szlovák nemzetiségi nyelv. A szakmai ellenőrzés csak azokat a cigány kisebbségi oktatást folytató intézményeket érintette, amelyek a nyelvet is oktatják, lényegesen nagyobb azon intézmények száma, ahol magyar nyelven folyó kisebbségi oktatást szerveznek. A rendelkezésre álló adatok alapján a horvát nyelv előfordulási aránya 6,5%. A feladat-ellátási helyek szerinti nyelvoktatás azon tagiskolák, telephelyek, intézményegységek számát tartalmazza, ahol kisebbségi oktatást folytatnak.

4.2. Kisebbségi nyelvet oktató intézmények megoszlása közoktatási alapfeladat szerint

Nyelv	Általános Iskola	Gimnázium	Szakközép iskola	Szakiskola	Nyelvoktató iskolák	Összesen
Német	221	7	4	1		233
Bolgár					1	1
Cigány	24	5	1	5		35
Görög	1				1	2
Horvát	22					22
Lengyel					1	1
Román	6					6
Ruszin	2					2
Szerb	4	1				5
Szlovák	36					36
Szlovén	3			1		4
Összesen	319	13	5	7	3	347

Az intézményszám meghaladja, a korábban közölt statisztikai intézményszámot, mivel a több-célú intézmények, ebben a megközelítésben intézményegység szerinti bontásban szerepelnek. Az adatok vizsgálata abból a szempontból érdemel figyelmet, hogy az általános iskola befejezését követően a tanulók a középfokú oktatásban tudják-e folytatni a kisebbségi oktatásban megkezdett tanulmányaikat. Középfokú nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás, a rendelkezésre álló adatok alapján német, cigány, és szerb nyelveken biztosított, valamint szlovén nyelven egy szakiskolában. Hangsúlyozzuk, hogy az anyanyelvű, és kizárólag kétnyelvű oktatási formában működő közoktatási intézményekre nem terjedt ki a vizsgálat.

4.3. Kisebbségi nyelvet oktató intézmények fenntartó szerinti megoszlása

Nyelv	Önkormányzat	Egyházi	Kisebbségi Önkormányzat	Egyéb	Összesen
Német	218	7	1	2	228
Bolgár			1		1
Cigány	24	2		4	30
Görög	1		1		2
Horvát	22				22
Lengyel			1		1
Román	6				6
Ruszin	2				2
Szerb	5				5
Szlovák	35	1			36
Szlovén	4				4
Összesen	317	10	4	6	337

A vizsgálati adatok szerint az intézmények 97%-a települési, vagy önkormányzati társulás fenntartásában működik. A kizárólagosan kiegészítő oktatást folytató nyelvoktató iskolák kisebbségi önkormányzatok fenntartásában folytatják tevékenységüket.

4.4. Több nyelvet oktató intézmények

Nyelv	Horvát	Szlovén	Román	Szlovák	Cigány	Német
Német	13	2		5		
cigány	1		2			2
szerb			1			

Előfordul, hogy egy közoktatási intézmény több nyelven is folytat nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást, elsősorban a német nyelv mellett oktatnak horvát, szlovén, szlovák és cigány nyelvet.

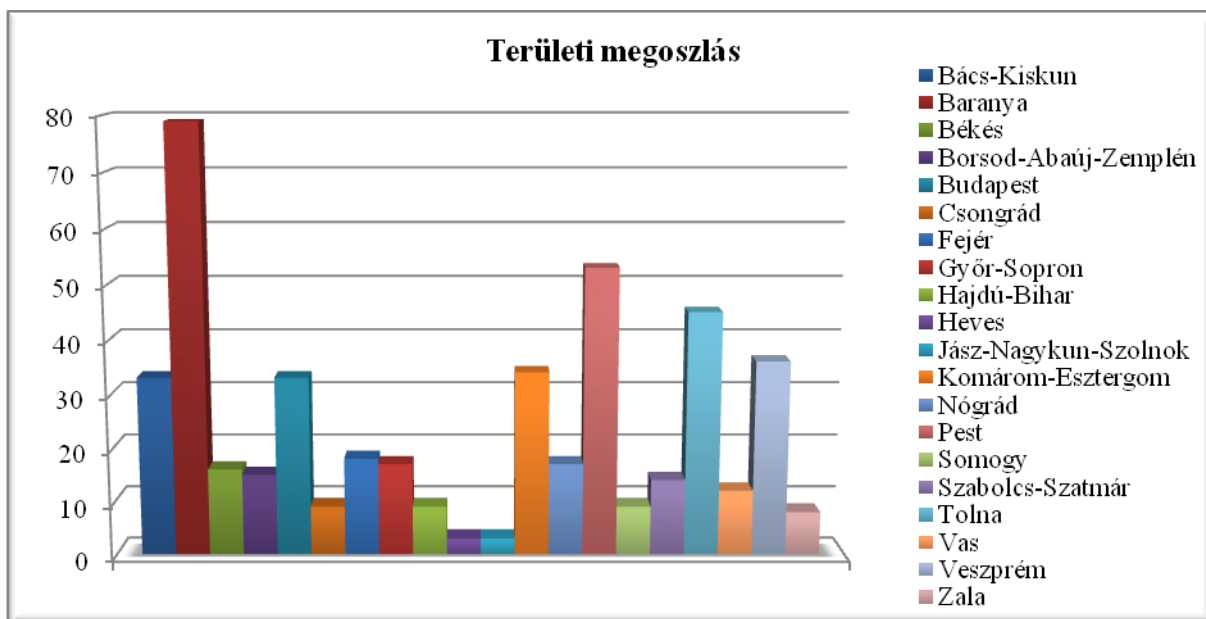
4.5. A kisebbségi oktatás területei megoszlása

A megyei bontásban bemutatott táblázat a KIR statisztikáján alapuló, feladat-ellátási helyek összesített száma alapján, közli az adatszolgáltatásban részt vett intézmények megoszlását. A több nyelvet oktató iskolák (26), a nyelvek előfordulása szerint jelennek meg.

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás területi megoszlása, a nemzetiségek hagyományos földrajzi elhelyezkedését követi. A német kisebbségi oktatás - részben az intézmények számarányának következtében - három megye kivételével országos lefedettségű. A cigány nyelv nagy szóródással, szinte az ország egész területén előfordul.

4.6. Kisebbségi nyelvet oktató intézmények területi megoszlása

Megye	Összes	Német	Cigány	Horvát	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén	Görög	Bolgár	lengyel	Összesen
Bács-Kiskun	33	28	2	6				2				1	39
Baranya	79	68	12	6						1		1	88
Békés	16	7	3		1			4				1	16
Borsod-Abaúj-Zemplén	15	3	3			2		6		1			15
Budapest	33	22	4							2	1	4	33
Csongrád	9				1		5	3		1		1	11
Fejér	18	16								1			17
Győr-Sopron	17	14		4									18
Hajdú-Bihar	9		6		5			1					12
Heves	3		2					1					3
Jász-Nagykun-Szolnok	3		3										3
Komárom-Esztergom	34	22	2					10		1			35
Nógrád	17	3	2					12					17
Pest	53	42	1	1			1	8					53
Somogy	9	3	4	1								1	9
Szabolcs-Szatmár	14	9	6									1	16
Tolna	45	44	1										45
Vas	12	7		4					4				15
Veszprém	36	34						1				1	36
Zala	8	1	1	6									8
Összesen	463	323	52	28	7	2	6	48	4	7	1	11	489

5. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás szabályozása az alapidokumentumokban

A helyszíni szakértői ellenőrzés vizsgálta a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás intézményi belső szabályozását.

5.1. Alapító okirat

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (továbbiakban Kt.) 37. § (5) bekezdése értelmében az iskolák alapító okiratának meg kell nevezni az intézményben működő tagozatot, ugyancsak a Kt. 121. § 37. pontja szerint, ha a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás tagozatként működik.

Kt. 121. § 45. pont (6) bekezdése alapján a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény 6/A. § (1) bekezdés 3. pontjában meghatározott kisebbségi intézmény e törvény alkalmazásában az a közoktatási intézmény, amelynek alapító okirata az e törvény 37. §-ának (5) bekezdésében foglaltak szerint tartalmazza a nemzeti, etnikai kisebbségi feladatok ellátását, feltéve, hogy e feladatokat a közoktatási intézmény ténylegesen ellátja, továbbá óvoda, iskola és kollégium esetében a tanulók legalább huszonöt százaléka részt vett a nemzeti, etnikai kisebbségi óvodai nevelésben, illetve a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelésben-oktatásban. Többcélú intézményben, illetve ha a közoktatási intézménynek tagintézménye van, a nemzeti, etnikai kisebbségi feladatok ellátásában való részvételt intézményegységenként, illetve tagintézményenként kell vizsgálni. Ha az intézményegység, illetve a tagintézmény megfelel a kisebbségi intézményekre e bekezdésben meghatározott feltételeknek, a nemzeti, etnikai kisebbségi feladatok ellátásában részt vevő intézményegység, illetve tagintézmény tekintetében a kisebbségi önkormányzatot megilletik mindazok a jogok, amelyeket e törvény rendelkezései alapján a nemzeti, etnikai kisebbségi feladatok ellátásában közreműködő közoktatási intézmény tekintetében gyakorolhat.

A szakmai ellenőrzés tapasztalata alapján valamennyi ellenőrzött közoktatási intézmény alapító okirata tartalmazza a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást, mint ellátott közoktatási feladatot és megnevezi annak nyelvét.

5.2. Pedagógiai program

A nemzetiségi oktatás tényleges megszervezésének feltétele, hogy az abból adódó nevelési feladatokat meg kell határozni a pedagógiai program nevelési program fejezetében, és az oktatással kapcsolatos tartalmi követelményeket a helyi tantervben.

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás általános követelményeit a Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelve és a Nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet határozza meg, (továbbiakban Irányelv).

A nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelést és oktatást biztosító iskolák a pedagógiai programjukat és helyi tantervüket a 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletben kiadott Nemzeti Alaptanterv, valamint az Irányelve figyelembevételével készítik el, illetve fogadják el.

Ha a kisebbséghez tartozó tanulók szülei kezdeményezik a kisebbségi nyelv és a kisebbségi kultúra tanítását, ha az Irányelvben meghatározottak szerint nem oldható meg, az iskola a fenntartó által biztosított időkeret, annak hiányában a nem kötelező tanórai foglalkozások időkerete terhére, a pedagógiai programban meghatározottak szerint, legalább heti két órában megszervezi a felkészítést. A kisebbségi nyelv és kultúra oktatásában való részvételről tanúsítvány állítható ki, illetve e tantárgyból a tanuló saját kérésére osztályozó vizsgát tehet.

Az Irányelv 2. számú melléklet I. részének Általános Rendelkezések értelmében:

A kisebbségi oktatás - a magyarországi közoktatás részeként - megvalósítja az iskolai nevelés és oktatás általános céljait és feladatait, és e mellett biztosítja a kisebbség nyelvének tanulását, a kisebbség nyelvén való tanulást, a kisebbség történelmének, szellemi és anyagi kultúrájának megismerését, a hagyományőrzést és -teremtést, az önismeret kialakítását, a kisebbségi jogok megismerését és gyakorlását.

A kisebbségi oktatás segíti a nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozót abban, hogy megtalálja, megőrizze és fejlessze identitását, vállalja másságát, elfogadja és másoknak is megmutassa a kisebbség értékeit, erősítse a közösséghez való kötődést.

A kisebbségi oktatást és nevelést folytató intézményekben arra kell törekedni,

a) hogy a tanulók számára nyilvánvalóvá váljanak a nyelvi és kulturális gazdagság előnyei, és alakuljon ki a tanulóknak a reális nemzetkép és kisebbségkép,

b) hogy a tanulók felismerjék az előítéletek és kirekesztés megjelenési formáit, és megismerjék a jelenség hátterét, veszélyeit, az emberi, állampolgári és kisebbségi jogok megsértésének jelenségét, és a jelenség elleni fellépés jogi, illetve egyéb eszközeit.

A szakmai ellenőrzés a jogszabályban meghatározott tartalmi követelmények meglétét vizsgálta.

Pedagógiai Program Nevelési program

Tartalmazza a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás, nevelés céljait, feladatait:

- a kisebbség történelmének, szellemi és anyagi kultúrájának megismerését szolgáló feladatokat,
- a hagyományőrzést és a hagyományápolást szolgáló feladatokat,
- a kisebbségi jogok megismerését szolgáló feladatokat,
- az identitás megőrzését és fejlesztését szolgáló feladatokat,

- a közösséghez való kötődés erősítését szolgáló feladatokat.

Az intézmények többségében a célok, feladatok megjelölése egyértelműen megállapított, amelyek tartalmazzák a kisebbségi oktatás egyik alapvető feladataként az adott kisebbség hagyományainak megismerését, megőrzését, ezzel összefüggésben az identitás megtartására vonatkozó pedagógiai feladatokat.

A szakmai ellenőrzés tapasztalatai alapján az iskolák a statisztikai hibahatáron belül, a jogszabályi követelményeknek megfelelően rögzítik a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatással kapcsolatos pedagógiai feladatokat.

Egyedül a kisebbségi jogok megismertetésével kapcsolatban vethető fel a pedagógiai feladatok meghatározásának hiánya.

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatással összefüggő nevelési-oktatási célok, feladatok és tevékenységek alapdokumentumokban történő megjelölése nem tartalmaz olyan szabályozási garanciális elemeket, amelyek szükségszerűen biztosítják azok tényleges reáltevékenységekben történő megvalósítását. A célkijelölés és feladat meghatározás általános szinten történik, amiből a ténylegesen működő gyakorlatra vonatkozó belső szabályozás nem állapítható meg.

5.3. Helyi tanterv

Az alábbi kritériumok alapján a helyszíni ellenőrzésen szakértők vizsgálták meg az intézmények nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást tartalmazó helyi tantervét, a nemzeti etnikai kisebbségi nyelvoktatás formájának megfelelő tartalmi követelményeknek való megfelelést.

A nyelvoktatási formát a tantervek megnevezik. A gyakorlat és a dokumentumokban rögzített forma nem minden esetben fedi egymást. Egyes intézményeknél az adatszolgáltatás során és előfordult, hogy a helyszíni szakmai ellenőrzésnél történt meg az alkalmazott nyelvoktatási forma értelmezése.

A képzési szakaszok megjelölése

Az Irányelv 1. § (5) bekezdése szerint az iskola pedagógiai programja és helyi tanterve tartalmazza a kisebbség nyelve és irodalma, valamint a kisebbségi népismeret oktatását az 1. évfolyamtól a 12., illetve 13. évfolyamig. A képzési idő egészére kiterjedő egységes fejlesztési folyamat négy képzési szakaszra oszlik, az Irányelv 2. számú mellékletének III. részében meghatározott fejlesztési feladatok e szakaszokhoz kapcsolódnak. Az egyes szakaszokon belül az életkori sajátosságok figyelembevételével az iskolai évfolyamok tananyaga és fejlesztési feladatai egymásra épülnek. Az iskola a kisebbségi nyelv és irodalom, valamint a kisebbségi népismeret tantárgy tananyagának oktatását az Irányelvben meghatározott időponttól eltérő időpontban is megkezdheti azzal a megkötéssel, hogy az e tantárgyak oktatására előírt időkeret a tanulmányi idő átlagában nem csökkenhet, és az egyes képzési szakaszok végére biztosítani kell a meghatározott fejlesztési feladatok teljesítését, továbbá be kell tartani a tanulók heti és napi terhelésére vonatkozó, a közoktatásról szóló törvény által meghatározott előírásokat.

Az egyes képzési szakaszok valamennyi kisebbségi nyelv és nyelvoktatási formában, a helyi tantervekben a jogszabályi előírásoknak megfelelően elkülönülnek.

A helyi tantervben a nemzetiségi anyanyelv és irodalom, és a népismeret ismeretanyaga megtalálható.

A helyszíni ellenőrzésben részt vett intézmények 15%-ában a helyi tantervek nem, vagy nem megfelelően tartalmazzák a kisebbségi nyelv és irodalom, valamint a népismeret tantárgyakban oktatott tananyagot.

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás érettségi vizsga témakörei 7 iskola alapdokumentumában található meg, a rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint középfokú oktatást 18 iskola folytat.

A helyi tanterv átdolgozása

Az Irányelv 6. § ételemében az iskolák a 2009/2010. tanévben vezetik be az átdolgozott helyi tantervüket felmenő rendszerben.

A helyszíni ellenőrzés megállapította, hogy az ellenőrzött intézmények 44%-ában a helyi tantervek nem kerültek átdolgozásra, és ebből következően bevezetésükre sem került sor.

5.4. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás óraszámjai

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás megszervezésében fontos követelmény a nyelvnek és nyelvoktatási formának megfelelően oktatott tantárgyak és azok óraszámainak helyi tantervben történő meghatározása. A helyszíni ellenőrzés tapasztalatai alapján az iskolák az óraterveikben néhány kivételtől eltekintve pontosan rögzítik a tantárgyakat és azok óraszámait.

A kötelező óratervi órák számának megemelése

A Kt. 52. § (4) bekezdése alapján a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelésben, oktatásban a (3) bekezdésben meghatározott kötelező tanórai foglalkozások időtartama tíz százalékkal megemelkedik.

Az évfolyamonkénti kötelező óratervi órák számát a kisebbségi oktatás megnövekedett óraszükséglete következtében lehet felemelni. A helyszíni ellenőrzésben résztvevő intézmények 72%-a alkalmazta az óraszám emelést.

A választható időkeret felhasználása

Irányelvek 1.§ (3) bekezdés lehetőséget ad arra, hogy a kisebbségi oktatást a közoktatási intézmény a választható óraszám felhasználásával szervezze meg.

A kisebbségi iskolai nevelést és oktatást biztosító iskola helyi tantervében meghatározott követelmények csak a nem kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétellel teljesíthetők.

Az óraszámok biztosításának lehetséges módja a választható időkeretben rendelkezésre álló óraszám nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásra történő felhasználása. A választható időkeretet az intézmények 70%-a fordítja kisebbségi oktatásra.

A kötelező óraszámemelés és választható órák felhasználására adott válaszokból arra következtethetünk, hogy az iskolák mindkét megoldást együttesen alkalmazzák.

Készségtárgyak óraszámának átcsoportosítása

Az Irányelv III. rész 3. b) pontja lehetőséget ad arra, hogy bármely oktatási forma esetében a készségtárgyakra előírt óraszámából évi harminchét óra átcsoportosítható a kisebbségi nyelv és irodalom, vagy a népismeret oktatására.

Ezzel a megoldással a helyszíni szakmai ellenőrzés alapján az intézmények 30%-a élt. Az ének, technika, testnevelés tantárgyak óraszámának felhasználása mellett, legnagyobb számban az énekorák időkeretét csoportosítják át. Előfordul, hogy az informatika, a médiaismeret, történelem, és a természetismeret tantárgyak óraszámjai is részben a nemzeti, etnikai oktatásban hasznosulnak.

5.5. A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás nyilvántartása a tanügyi dokumentumokban

A nemzetiségi nyelv és irodalom tantárgyat az osztálynaplóban a szükséges tartalommal, az előírásoknak megfelelően vezetik az intézmények. A szakértői ellenőrzéskor egy-egy esetben nem volt megtalálható az osztálynapló. A kiegészítő kisebbségi oktatásban az iskolák foglalkozási naplót vezetnek. A kizárólagosan kiegészítő oktatást folytató bolgár, görög és lengyel nyelvoktató iskolákban nem használnak egységesen hagyományos osztálynaplót, pl.: lengyel nyelvű naplót, lengyel nyelven vezetik. Előfordul, hogy az oktatott tananyag beírása hiányzik.

Az önálló tantárgyként oktatott népismeret, valamint a kisebbségi nyelven oktatott tantárgyak (kétnyelvű, és bővített nyelvoktató formában) esetében a tanügyi nyilvántartások vezetése a nemzetiségi nyelv és irodalom tantárggyal megegyezően történik.

Az integráltan oktatott népismeret tantárgy osztálynaplóban történő nyilvántartására az intézmények különböző megoldásokat alkalmaznak, legtöbbször szín kódot, betűjelet használnak, így különböztetik meg az adott tantárgy keretében oktatott ismeretanyagtól. A jelölés alapján a népismeret óraszámja és tananyaga is nyomon követhető. Az olyan iskolákban, ahol semmilyen módon nem jelzik az osztálynaplóban az integráltan oktatott népismeretet, a jogszabály szerinti óraszám megléte, ill. az oktatás tananyagának közvetítése sem ellenőrizhető.

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatáshoz kapcsolódó tanórán kívüli foglalkozásokról az intézmények külön foglalkozási naplót vezetnek. A projekteket, alkalomszerű programokat gyakran az osztálynapló megjegyzés rovatában tüntetik fel. Az ilyen jellegű eseményekről általában egyéb dokumentáció is készül: fotók, beszámoló, honlap, faliújság, stb.

5.6. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás és más tárgyak kapcsolata

A vizsgálat kiterjedt pl. további élő idegen nyelv oktatására is. Valamennyi kisebbségi nyelv esetében előfordul, hogy további idegen nyelvet oktatnak, elsődlegesen angolt. Többségében 1-3 óra közötti időtartamban szerezik meg 4. évfolyamtól a második idegen nyelv tanulásának lehetőségét.

5.7. Szakértői összegző megállapítások a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás intézményi megszervezéséről

Német

A német nemzetiségi nyelv és irodalom óraszámja a törvényi előírásoknak megfelelően öt óra. A népismeret tantárgyat integráltan tanítják részben a német órákon, valamint a történelem órák és készségtárgyak keretében. Minden évben nemzetiségi nap keretében projekttel is bővítik a módszereket.

A 6. és 8. évfolyamok hagyományos nyelvoktató formában tanulnak szülői igények alapján. Szülői igények alapján biztosítanak angol fakultációt is a 3. évfolyamtól heti 2 órában. A nemzeti és etnikai kisebbségi oktatás belső szabályozása és időkeretének meghatározása a vonatkozó jogszabályoknak megfelel. A német nemzetiségi nyelv- és irodalom tantárgy (heti óraszámja: 5) mellett a tanulók számára heti 5,5 tanítási órát kisebbségi nyelven tartanak. Gondot okoz az intézményben a bővített nyelvoktatási formának megfelelő szakos ellátottság biztosítása.

Horvát

Az intézményi alapidokumentumokban a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás szabályozása megfelelő. A horvát nemzeti etnikai kisebbségi oktatás megtalálható az alapító okiratban. A Pedagógiai program az Irányelv 2. sz. melléklet I. Részésében megadott feladatokat felöleli. A helyi tantervben a nyelvoktatás formája, szakaszai, ismeretanyagai, a népismeret anyaga szerepel. A nyelvoktatás tantárgyait tartalmazza az óraterv. Az oktatás megszervezésénél a horvát nyelvi órák kialakítása megfelelő, finanszírozási nehézségek miatt az óraszámok nem megemelték, illetve a népismeret integrálása is a horvát nyelvi órák időkeretében történik. A naplókban a horvát nyelvi tanórák megjelennek, a népismereti tananyag külön megjelölt. Tanórán kívüli tevékenységek vezetettek, dokumentáltak.

Az intézmény nem alkalmazza a közoktatási törvény által biztosított 10%-os emelést a kötelező óraszámok esetében. Összevont osztályokban oktatják a horvát nemzetiségi nyelvet. A népismeret tantárgy órakerete nem jelenik meg az integrált tantárgyak óraszámában az 1.-4. osztályokban. Az 5-8. osztályokban több tantárgyba integrálták, ezáltal az egy tantárgyra jutó órák száma nem indokolja az óraszám megnövelését.

Cigány kisebbségi oktatás

A pedagógiai program melléklete tartalmazza évfolyamonként a tantárgyakba integrált, projekteken feldolgozott és egyéb tanulói és családi programok keretében biztosított kisebbségi oktatási tartalmakat. Ezek alapján az intézményben a törvényi feltételek teljesülnek.

Időkeret meghatározása: a tanulói kötelező óraszám 10 %-át használják fel lovári nyelv oktatására minden évfolyamon. Az összevont évfolyamú alsó tagozaton (1-2., 3-4.) heti fél órában, a felső tagozaton (5., 6.) heti 1 órában történik a cigány népismeret önálló tantárgyként tanítása az Irányelv, a NAT élő idegen nyelv, a Pedagógiai Program, a helyi tanterv és mellékletei alapján. A választható órakeret terhére a szülők nyilatkozata alapján a cigány és nem cigány tanulók teljes integrációjával valósul meg a képzés. A Pedagógiai Programhoz és a helyi tantervhez beszerezték a Cigány Települési Kisebbségi Önkormányzat egyetértő nyilatkozatát. A helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzat nyilatkozott a tanulók nemzeti-etnikai hovatartozásával kapcsolatos adatkezelésről, valamint a Cigány Települési Kisebbségi Önkormányzattal megkötött együttműködési megállapodás elősegíti az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény megvalósulását. Az intézmény Esélyegyenlőségi tervvel rendelkezik.

Román

A nemzetiségi román nyelvoktatás az intézményben az Irányelvnek megfelelően került megszervezésre. A népismeret oktatása tanórán kívüli hagyományörző, román népismereti szakkör, heti 3 órában foglalkozásokon zajlik, illetve a nemzetiségi nyelv és irodalom tantárgy keretén belül.

Ruszin

A ruszin kisebbségi oktatás a jogszabályi előírásoknak megfelel. A hagyományos nyelvoktató kisebbségi oktatás valósul meg heti 5 órában. Az iskolai pedagógiai program ehhez az oktatási formához igazodóan tartalmazza a kisebbség nyelvének, irodalmának és népismeretének az oktatását, a második osztálytól a hatodik osztályig felmenő rendszerben.

Szerb

Az iskolában hagyományos nyelvoktató kisebbségi folyik heti 3 órában. Az iskolai pedagógiai program ehhez az oktatási formához igazodóan tartalmazza a kisebbség nyelvének, irodalmának és népismeretének az oktatását az első évfolyamtól a nyolcadik évfolyamig felmenő rendszerben. Az óraszámok az órateremben, a tantárgyfelosztáson megegyeznek.

A szerb népismeret (18+37) óraszámjai nem jelennek meg a nemzetiségi oktatásra fordított időkeretben.

A hagyományos nyelvoktató kisebbségi oktatás valósul meg heti 4 órában. A Pedagógiai program tartalmi elemei megfelelnek az Irányelv előírásainak, a kisebbségi oktatás megvalósítja és biztosítja a szerb kisebbség nyelvének tanulását, a szellemi és anyagi kultúrájának megismerését. A tantárgyfelosztás, az óraterv és az órarend kapcsolódik a pedagógiai program megvalósításának folyamatához.

Szlovén

A kisebbségi oktatás a pedagógiai programban megjelenik. Pontosításra szorul, hogy milyen órakeretből biztosítják a szlovén nyelv tantárgy óráit. A kétnyelvű oktatásban (2-4. évf.) a "kétnyelvűséget" az osztálytanító és a szlovéntanár együttes óravezetésével biztosítja, mivel nincs nemzetiségi (szlovén) tanító végzettségű pedagógus. Alsó tagozaton a heti 5 szlovén óra megfelelő, felső tagozaton (5-8. o.) a heti 3-3, 3-4 szlovén óra nem éri el a törvény által meghatározott heti 4 óra (átlag) értéket, az óraszámok korrekcióra szorulnak. A népismeret szabályozása sem teljes körű, mivel az alsó tagozaton nincs tantervi szabályozás az intézményben. A felső tagozaton kétséges, hogy a heti 1 órás népismeret ismeretanyagát óraszámemelés nélkül, megfelelően tudják-e integrálni a szlovén nyelv tantárgyba.

Kiegészítő kisebbségi oktatás

Bolgár

A Bolgár Kisebbségi Önkormányzat fenntartásában működő nyelvoktató iskolában 24 tanuló részére a kisebbségi oktatás jogszabályi előírásainak megfelelően biztosított a bolgár nyelv tanulásának lehetősége.

Görög

A törvényi szabályozásnak megfelelően, kiegészítő kisebbségi oktatási formában biztosított az érdeklődő kisebbséghez tartozók számára a görög nyelvtanulás, és a görög kultúra megismerése.

Lengyel

A Lengyel Kisebbségi önkormányzat fenntartásában működő nyelviskola budapesti székhelyén kívül egyre kiterjedtebb országos hálózatot tart fenn a növekvő tanulólétszám számára.

Az intézmények alapító okirata és alapidokumentumai tartalmazzák a nemzeti etnikai kisebbségi oktatással kapcsolatos nevelési-oktatási feladatokat. Az általánosság szintjén meghatározott feladat megjelölés nem teszi lehetővé a helyi gyakorlat szabályozását. Az intézmények 15%-ában a helyi tantervekben nem, vagy nem megfelelően szerepel a kisebbségi oktatás tantárgyainak ismeretanyaga. A nemzeti, kisebbségi oktatás óraszámait a helyi tantervben pontosan rögzítettek. A szükséges időkeret a kötelező óraszám megemelésével, és a választható óraszám felhasználásával, együttesen biztosítják. Az intézmények egyharmadában csoportosítják át a készségtárgyak óraszámait.

6. Szülői nyilatkozat

Miután rögzítésre került a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás feladata az alapító okiratban, az oktatás jogszabályi követelményeinek megfelelően megtörtént a tartalmi szabályozás. A tényleges működés további feltétele, hogy a szülők igényeljék gyermekeik részére az oktatás megszervezését.

A szülők a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás iránti igényüket nyilatkozatban fejezik ki.

Az Irányelv 1. § (3) bekezdése szerint: Ha a kisebbségi iskolai nevelést és oktatást biztosító iskola helyi tantervében meghatározott követelmények csak a nem kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétellel teljesíthetők, a beiratkozás az iskolába - a (4) bekezdésben meghatározott kivétellel - **a nem kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel vállalását is jelenti, feltéve, hogy erre a tanulók és a szülők figyelmét a felvételi tájékoztatóban, továbbá a beiratkozás előtt írásban felhívták.**

Az iskolának lehetőséget kell biztosítania arra, hogy azok is megkezdhessék, illetve folytathassák tanulmányaikat, akik nem vállalják a nem kötelező tanórai foglalkozásokon való részvételt. **A tanulónak, illetve a szülőnek a tanítási év utolsó hónapjában írásban kell bejelentenie, amennyiben a tanuló a következő tanítási évben nem kíván részt venni a nem kötelező tanórai foglalkozásokon, illetve be kíván kapcsolódni a nem kötelező tanórai foglalkozásokba.**

A szakmai ellenőrzés során a szakértők a helyszíni ellenőrzés alkalmával vizsgálták a szülők nyilatkoztatásának helyben alkalmazott módját, így a tapasztalatok a mintavételben szereplő nemzeti, etnikai oktatást folytató közoktatási intézmény gyakorlatát ismertetik.

A nyilatkozattétel a gyakorlatban több kérdést is felvet:

- a nyilatkozattétel ideje,
- a nyilatkozatok tartalmi és formai követelményei.

6.1. A nyilatkozattétel ideje

A jogszabályok alapján nyilatkozatot kell tenni a beiratkozáskor, hiszen ez teszi lehetővé a tanuló számára a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban a nem kötelező órákon való részvételt. A választható órákon való részvételt a Nemzeti alaptanterv kiadásáról bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet határozza meg.

A tanulói részvétel szempontjából a tanítási óra lehet kötelező és szabadon választható.

A helyi tanterv határozza meg, melyek azok a kötelező tanítási órák, amelyeken adott évfolyam adott osztályának valamennyi tanulója köteles részt venni, illetve melyek azok a kötelező tanítási órák, amelyeken a tanulónak a választásra felkínált tantárgyak közül kötelezően választva, a helyi tantervben meghatározott óraszámában részt kell vennie. Ha a tanulót - kérelmére - felvették a **szabadon választott tanítási órára, a tanítási év végéig,**

illetve, ha a tanítási év vége előtt befejeződik, az utolsó tanítási óra befejezéséig köteles azon részt venni. Erről a tényről - a szabadon választott tanítási órára történő jelentkezés előtt - a tanulót és a kiskorú tanuló szülőjét írásban tájékoztatni kell. A szülőnek, továbbá ha a tanuló a tizennegyedik életévét betöltötte, a tanulónak írásban nyilatkoznia kell arról, hogy a szabadon választott tanítási órákra történő jelentkezés jogkövetkezményeit tudomásul vette. **Ha az iskola helyi tantervében meghatározott tananyag elsajátítása, a követelmények teljesítése csak a szabadon választott tanítási órákon való részvétellel teljesíthető, az iskolába történő beiratkozás a szabadon választott tanítási órákon való részvétel vállalását is jelenti, feltéve, hogy erre a tanuló és a kiskorú tanuló szülőjének figyelmét a felvételi tájékoztatóban, továbbá a beiratkozás előtt írásban felhívták.**

Az ellenőrzésben részt vett nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást folytató közoktatási intézmények 48%-ában a szülők kizárólag a beiratkozásakor tesznek nyilatkozatot. Az iskolák 38%-ában a nyilatkozattétel tanévenként történik. Az ellenőrzött iskolák 10%-a a nyilatkozattétel időpontjára érdemi választ nem adott, amelyek többségében a kizárólag kiegészítő oktatást folytató (bolgár, lengyel és, görög nyelvoktató) iskolák. Az ide jelentkező tanulók beiratkozásukkal választanak, ill. döntenek arról, hogy vendégtanulóként az intézményben nemzetiségi nyelvet tanulnak. Kiegészítő oktatás keretében folytatott nemzetiségi oktatás esetében is más a helyzet, ha azt egy olyan közoktatási intézmény végzi, ahol a tanulók tankötelezettségüket teljesítik és az óratervi órákon kívül kiegészítő formában nemzetiségi nyelvet tanulnak. A nyilatkozattétel igazolja, hogy a tanuló jogszerűen vesz részt az oktatásban.

6.2. A szülői nyilatkozatok tartalma

A szakmai ellenőrzés a nyilatkozatok tartalmát is vizsgálta.

A tanuló neve

Az iskolák 5%-ában a nyilatkozatok nem tartalmazták egyértelműen a tanuló nevét. Előfordult, hogy a szülői értekezletek jelenléti íve egyben a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás csoportos igénylésének is eleget tesz.

A tanuló személyes adatai

Az intézmények 41%-ában a szülői nyilatkozatok nem tartalmazzák a tanulók azonosítására szolgáló adatot.

A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás nyelve

Az ellenőrzött iskolák 5%-ában a nyilatkozatok nem tartalmazzák a választott kisebbségi nyelvet.

A kisebbségi oktatással járó kötelezettségek

Az ellenőrzésben részt vett közoktatási intézmények 39%-ában a nyilatkozatokban nem szerepel annak igazolása, ill. elfogadása, hogy a tanuló és a szülő tájékoztatását kapott arra vonatkozóan, hogy a kisebbségi iskolai nevelést és oktatást biztosító iskola helyi tantervében meghatározott követelmények csak a nem kötelező (választott) tanórai foglalkozásokon való részvétellel teljesíthetők, a beiratkozás az iskolába a nem kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel vállalását is jelenti.

A nyilatkozat formai követelményei

A szakmai ellenőrzés 7 olyan intézményt talált, ahol a szülői nyilatkozatokon nem szerepelt dátum. és 4 intézményben a nyilatkozó szülő, gondviselő aláírása nem volt megtalálható.

A szakmai ellenőrzés vizsgálta, hogy milyen további egyedi tartalmak fordulnak elő a szülői nyilatkozatokon:

- a szülő egyidejűleg egyéb közoktatási szolgáltatások igénybevételéről is nyilatkozik (egész napos nevelés),
- kétnyelvű oktatás esetén megnevezi a nemzetiségi nyelven oktatott tantárgyakat,
- az iskola felhívja a szülő figyelmét arra, hogy a kisebbségi oktatás a képzés befejezéséig tart,
- a szülőnek a nemzeti, etnikai oktatás igénylése mellett a származásáról is nyilatkoznia kellett,
- a nyilatkozó szülő adatai szerepeltek az iraton,
- a vendégtanulók nemzetiségi oktatásban elért eredményéről értesíti az intézményt, ahol tankötelezettségüket teljesítik.

6.3. A szülői nyilatkozatok és tanulólétszámok

A Kt. 3. számú melléklet II. 2. pontja írja elő a kisebbségi oktatásra vonatkozó általános szabályt. A nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozók részére az óvodai csoportot, iskolai osztályt akkor is meg kell szervezni, illetve fenn kell tartani, ha ugyanazon kisebbséghez tartozó nyolc gyermek, tanuló szülője kéri.

A 8 fő egybehangzó kérelmének szükségességét a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény is meghatározza, és egyben megadja annak lehetőségét, hogy nem megfelelő tanulólétszám hiányában az oktatás hogyan biztosítható.

A feladatellátásra köteles helyi önkormányzatnak meg kell szerveznie a kisebbségi óvodai nevelést, továbbá a kisebbségi iskolai nevelést és oktatást, ha ezt ugyanahhoz a kisebbséghez tartozó 8 tanuló szülője kérte, és az óvodai csoport, iskolai osztály a közoktatási törvény rendelkezései alapján megszervezhető. Ha a tanulólétszám nem teszi lehetővé a kisebbségi oktatás egy településen belüli megszervezését, az érintett országos önkormányzat kezdeményezésére a megyei (fővárosi) önkormányzat megteremti a kiegészítő kisebbségi oktatás feltételeit.

Értelmezési problémát vet fel, hogy a 8 fő létszámhatárt egy azonos évfolyamra, vagy az intézmény egészére vonatkoztatjuk. Amennyiben a kérelmezők száma nem éri el évfolyamonként egy osztály tanulóinak 50%-át, az oktatás megszervezése óratervi órák keretében nehezen biztosítható.

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény 48. § (1) bekezdése alapján a kisebbségi nevelési, oktatási intézményt az érintett kisebbséghez nem tartozók csak akkor vehetik igénybe, ha az intézmény - az adott kisebbség igényeinek kielégítése után - betöltetlen férőhellyel rendelkezik. A felvétel (beiratkozás) előzetesen nyilvánosságra hozott szabályok alapján történhet.

Kiemelt szempont, hogy a nemzeti-etnikai kisebbségi oktatásban elsődlegesen azok a tanulók részesüljenek, akik az adott kisebbséghez tartoznak.

A szakmai ellenőrzés alapján az intézményekben a 2010/2011. tanévben a rendelkezésre álló szülői nyilatkozatok és a kisebbségi oktatásban résztvevő tanulók száma között 13 intézmény esetében mutatható ki számszerű eltérés, 11 német és 2 szlovák kisebbségi oktatást folytató iskolában.

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás igényléséről szóló szülői nyilatkozatok időpontja megoszlik, az iskolák felében csak beiratkozáskor történik nyilatkozattétel.

Vizsgálati tapasztalatok igazolják, hogy az intézmények szükségesnek tartják a szülői nyilatkozatok idejének pontos meghatározását, és a nyilatkozatok tartalmi, formai követelményeinek rögzítését. Az iskolákban igény mutatkozik egy központilag kiadott formanyomtatvány iránt.

7. Nyelvoktatási formák a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban

7.1. Nyelvek és nyelvoktatási formák

Az Irányelv lehetőséget ad, hogy a nemzeti etnikai kisebbségi oktatást folytató intézmények a nyelvoktatást a rendelkezésre álló feltételeknek megfelelően különböző formában szervezzék meg.

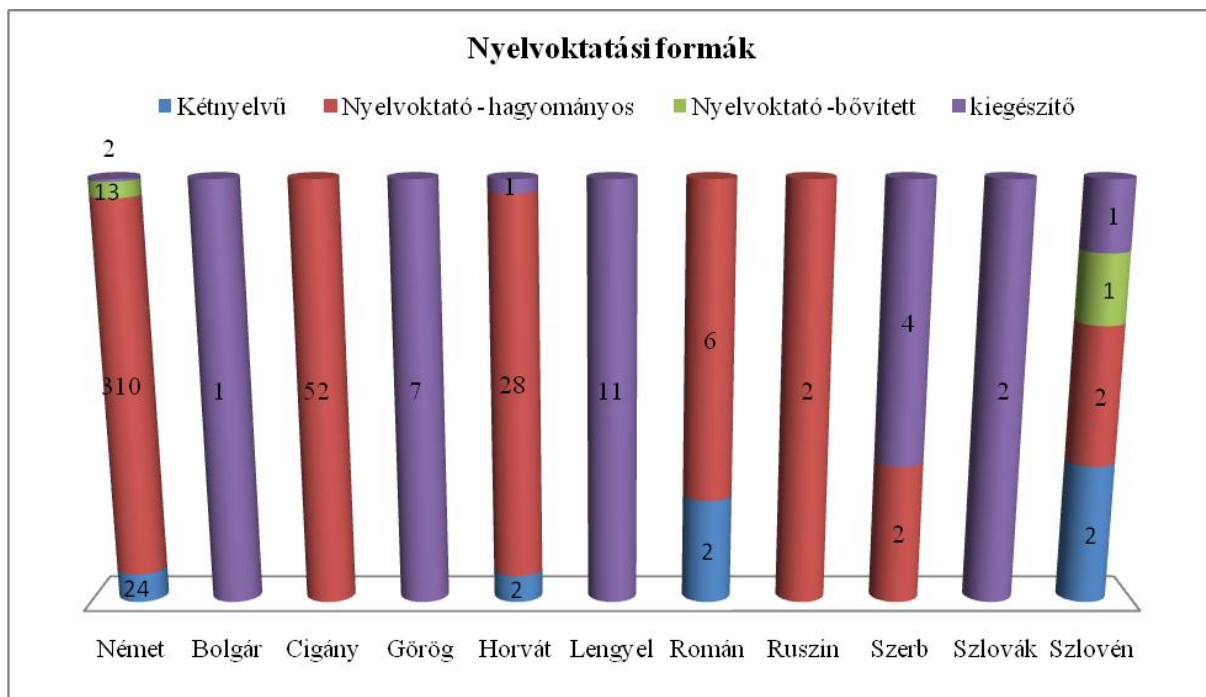
A Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek eltérő nyelvállapota és kulturális sajátosságai, valamint a kisebbségek különbözősége miatt a kisebbségi oktatást a következő oktatási formák szerint lehet megszervezni:

- anyanyelvű oktatás,
- kétnyelvű kisebbségi oktatás,
- nyelvoktató kisebbségi oktatás,
- cigány kisebbségi oktatás,
- kiegészítő kisebbségi oktatás.

A kisebbségi oktatás bármely formája alkalmazható az iskolai nevelés, oktatás általános műveltséget megalapozó szakaszában. A kisebbségi nevelést és oktatást végző, általános műveltséget megalapozó iskola pedagógiai programjába több oktatási forma is beépíthető. Az iskolai nevelés, oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában az anyanyelvű, a kétnyelvű, illetve a nyelvoktató kisebbségi oktatás az Irányelvben rögzített eltérésekkel alkalmazható.

Nyelv	Nyelvoktatási forma				Összes
	Kétnyelvű	Nyelvoktató		Kiegészítő	
		Hagyományos	Bővített		
Német	24	310	13	2	349
Bolgár				1	1
Cigány		52			52
Görög				7	7
Horvát	2	28		1	31
Lengyel				11	11
Román	2	6			8
Ruszin		2			2
Szerb		2		4	6
Szlovák		46		2	48
Szlovén	2	2	1	1	6
Összesen	30	448	14	29	521

Az összesítő táblázat a kisebbségi nyelvek nyelvoktatási formánkénti előfordulását mutatja be. A kétnyelvű oktatási formát működtető intézmények csak abban az esetben szolgáltatott adatot, ha más nyelvoktatási formában – legtöbbször hagyományos nyelvoktató program szerint – is oktatnak az iskolában. Az egyéb nyelvoktatási forma mellett kétnyelvű oktatást (német, horvát, román, és szlovén nyelv esetében) alkalmaznak az iskolák. A legelterjedtebb nyelvoktatási forma a hagyományos nyelvoktató program, ami az ellenőrzött intézmények 85%-ában fordul elő. A bővített nyelvoktató programot a kisebbségi nyelvoktatást folytató intézmények közül 14 helyen alkalmazzák, német és szlovén nyelven. A kiegészítő nyelvoktatás azon nyelveken (bolgár, görög, lengyel) meghatározó, amelyekben az érdeklődő tanulók meglévő tanulói jogviszonyuk miatt csak vendégtanulóként tudnak részt venni.

7.2. A kétnyelvű kisebbségi oktatás

Az Irányelv 2. számú melléklet I. Rész B) pontja írja le a kétnyelvű oktatással szemben támasztott követelményeket.

A kétnyelvű kisebbségi oktatás a nyelvismeret elmélyítésével és tanítási nyelvként való alkalmazásával járul hozzá a kisebbségi oktatás céljainak megvalósításához. Ez a forma lehetővé teszi, hogy az iskola teret adjon a nyelv valóságos szituációban való használatához, és biztosítsa a kiegyensúlyozott kétnyelvű nyelvi készség kialakulását. A pedagógiai program tartalmazza az anyanyelv és irodalom tantárgy és a népismeret tantervét is.

Valamennyi intézmény pedagógiai programjában megtalálható a német nyelv és irodalom tantárgy tanterve.

A kétnyelvű kisebbségi oktatásban a kisebbségi nyelv és a magyar nyelv a tanítás nyelve, s mindkettő tantárgy is. A kisebbség nyelvén oktatott tantárgyakat az iskolák pedagógiai programja határozza meg. A kisebbség nyelve és a kisebbség nyelvén tanított tantárgyak aránya intézményenként és évfolyamonként eltérhet. A magyar nyelv és irodalom kivételével valamennyi tantárgy tanítható a kisebbség nyelvén.

A kétnyelvű oktatási formában a pedagógiai program által meghatározott, az anyanyelv és irodalomon kívül, legalább három tantárgyat a kisebbség nyelvén kell oktatni, a heti kötelező órakeret legalább ötven százalékában. A kétnyelvű oktatást ki lehet terjeszteni az összes tantárgyra azzal a feltétellel, hogy az oktatás nyelve a heti kötelező órakeret ötven százalékában a kisebbség nyelve. A nyelvi előkészítő évfolyamra vonatkozó előírásokat a kétnyelvű kisebbségi oktatás e formájában is alkalmazni kell.

A kétnyelvű kisebbségi oktatási formában a szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszban az intézmény pedagógiai programjához igazodóan a kisebbség nyelvén kell oktatni a heti kötelező órakeret legalább 40%-ában. A szakképzési évfolyamokon a kisebbségi nyelv és irodalom, illetve a népismeret oktatása nem kötelező.

Az adatszolgáltatásban részt vett intézmények megoszlása a kétnyelvű oktatásban:

Német:	24
Horvát:	2
Román:	2
Szolén:	2

Évfolyam	Óratervi órák száma		Osztályok száma	50% felett	50% alatt	Maximum	Minimum
	Max	Min					
Német							
1	26,5	20	28	15	13	54	20
2	26,5	22	26	11	15	68	20
3	27,5	22	28	15	13	63	22
4	27	20	21	8	15	60	45
5	28,5	25	16	12	4	57	43
6	29,5	25	16	12	4	66	46
7	30,5	27,5	16	7	9	56	43
8	30,5	27,5	16	5	11	56	45
9	30	-	2	-	2	40	-
10	31	30	2	-	2	48	-
11	30	-	2	2	-	56	-
12	30	29	2	1	1	56	41

Az osztályok száma alsó tagozaton lényegesebb több, tehát felmenő rendszerben a kétnyelvű oktatás bővülése várható. Több iskolában ellentétes folyamat is elképzelhető. Lehetséges, hogy oktatásszervezési okokat, és egyéb pedagógiai szempontokat mérlegelve az 5. évfolyamtól a hagyományos nyelvoktató program szerint folytatják az oktatást. A 9. évfolyamtól egy középiskola 2 párhuzamos osztályának adatait mutatjuk be. Az óratervi órák minimum és maximum óraszámja jelentős szóródást mutat. Elsősorban alsó tagozaton több azon osztályok száma, amelyekben a német nyelven oktatott tantárgyak aránya nem éri el az óratervi órák 50%-át. A nemzetiségi nyelven az alapozó szakaszban elsősorban készségtárgyakat oktatnak: ének-zene, testnevelés, rajz, technika. A felsőbb évfolyamokon jelennek meg az egyéb szaktudományok tantárgyai, és a nemzetiségi tánc, valamint a középiskolában az ország-ismeret, etika, művészettörténet, marketing. A népismeret nemzetiségi nyelven történő oktatása elsősorban felsőbb évfolyamokon fordul elő. Csoportbontásban főként a német nyelvet és irodalmat oktatják.

Horvát nyelvből 1-4. évfolyamig 1-1 osztályban szerveznek kétnyelvű oktatást. A nemzetiségi nyelv és irodalom óraszámát valamennyi évfolyamon 5 óra. Célnyelven oktatott tantárgyak:

Nemzetiségi nyelv és irodalom

Matematika

Természetismeret

Ének-zene

Rajz

Technika és életvitel

Testnevelés

Környezetismeret

Csoportbontás az osztályok alacsony létszáma miatt egyetlen osztályban sem létezik.

Román nyelvből az adatszolgáltatás szerint 1-2. évfolyamon 5, a 3. évfolyamon 2, és 4-8. évfolyamokon 1-1 osztály, összesen 12 osztály működik a kétnyelvű oktatási formában.

Nemzetiségi nyelv és irodalom

Informatika

Természetismeret

Földrajz

Ének-zene

Rajz

Technika és életvitel

Testnevelés

Népismeret (nemzetiségi)

Csoportbontásban a nemzetiségi nyelv és irodalmat oktatják, előfordul más tárgyak esetében is, pl.: népismeret, testnevelés, természetismeret a kisebb csoportban történő tanulásszervezés.

Szlovén nyelvből 2-4. évfolyamig, egy intézményben összesen 17 osztályban szerveznek kétnyelvű oktatást. A nemzetiségi nyelven oktatott tantárgyak óraszámát valamennyi osztályban meghaladja az óratermi órák 50%-át. Csoportbontás az osztályok tanulólétszáma miatt nem szükséges.

7.3. Áttérés a kétnyelvű oktatásra

Az Irányelv lehetőséget ad az intézményeknek a szükséges feltételek rendelkezésre állása esetén más nyelvoktatási formáról a kétnyelvű oktatásra való áttérésre.

Az áttérés külön értelmezést igényel:

- az intézmény felmenő rendszerben tér át a kétnyelvű oktatásra, ezt tanügyi értelemben nem tekintjük áttérésnek, mivel az intézmény az 1. évfolyamtól szervezi meg a nyelvoktatási formát;

- más nyelvoktatási formáról valamelyik évfolyamon áttér a kétnyelvű oktatásra.

Az adatszolgáltatás az utóbbi kritériumot vizsgálta. Elsősorban német nyelvből 5 intézményben román, ill. szlovén nyelvekből 1-1 iskolában fordult elő a képzési szakaszban a nyelvoktatási forma megváltoztatása. Az áttérés minden esetben alsó tagozaton történt.

7.4. Bővített nyelvoktató kisebbségi oktatás

Az Irányelv 2. számú melléklet I. Rész C) 2. b) pont írja le a bővített nyelvoktató kisebbségi oktatással szemben támasztott követelményeket.

A bővített nyelvoktató kisebbségi oktatás célja a kétnyelvű kisebbségi, illetve az anyanyelvű oktatási formára való felkészítés. A kisebbségi nyelv és irodalom tanulása, illetve a kisebbség nyelvén való tanulás egyidejűleg folyik. Legalább három tantárgy kisebbségi nyelvén való

tanulását kell lehetővé tenni. A kisebbségi nyelv és irodalom, illetve a kisebbségi nyelvű órák aránya a heti órakeret legalább harmincöt százalékát teszi ki. A bővített nyelvoktató oktatási forma az első évfolyammal kezdődhet és legkésőbb a nyolcadik évfolyammal fejeződhet be.

A kétnyelvű és bővített nyelvoktató kisebbségi oktatásban a kisebbségi nyelven oktatott tantárgyak óratervi órák számához viszonyított %-os arányában van eltérés.

A bővített nyelvoktató formát alkalmazza 13 intézmény, német 12 intézményben, 113 osztályban és a statisztika szerint 1 iskolában szlovén 17 osztályban. Az osztályok közel 50%-ában a 2010/2011. tanévben nem éri el a nemzetiségi nyelven oktatott tantárgyak aránya a 35%-ot, a legalacsonyabb arány 13%, a legmagasabb 48%. A hagyományos iskolai tantárgyakon kívül nemzetiségi nyelven oktatnak:

- német történelmet,
- nemzetiségi ének és táncot,
- német nyelvi kommunikációt,
- német drámát,
- nemzetiségi éneket,
- környezetismeretet,
- történelmet,
- osztályfőnöki órát tartanak.

7.5. A hagyományos nyelvoktató kisebbségi oktatás

Az Irányelv 2. számú melléklet I. Rész C) 2. a) pont írja le a hagyományos nyelvoktató kisebbségi oktatással szemben támasztott követelményeket.

A nyelvoktató kisebbségi oktatás a nyelv tanításával, az irodalom és a kisebbségi népismeret témaköreinek elsajátításával hozzájárul a kisebbségi oktatás céljainak megvalósításához.

A hagyományos nyelvoktató kisebbségi oktatás, amelyben a tanítás nyelve a magyar nyelv, a kisebbségi nyelv és irodalom tantárgyat tanítási óra keretében az első évfolyamtól kell oktatni.

Német nemzetiségi oktatás

Az adatszolgáltatás értelmében a hagyományos nyelvoktatási forma a legterjedtebb, 2255 osztályban folyik oktatás. A német nyelv és irodalmat heti 5 órában kell tanítani. Az osztályok 4%-ában a kisebbségi nyelv és irodalom nem éri el a heti szükséges óraszámot, 2-4,5 heti óraszám között változik az óratervi óraszám. Az osztályok közel 10%-ában az óraszám meghaladja az 5 órát. A legmagasabb heti 7 óra, ami 6 osztályban fordul elő. A rendelkezésre álló adatok alapján az osztályok 32%-ában csoportbontásban oktatják a nyelvet.

Horvát nemzetiségi oktatás

Az adatszolgáltatás alapján 65 osztályban folyik hagyományos nyelvoktatási forma szerint, horvát kisebbségi oktatás. Valamennyi tanulócsoporthoz a kisebbségi nyelv óraszámát megfelel a jogszabályi követelményeknek, heti 4 óra. Egy iskolában az óraszám minden évfolyamon heti 5 óra.

Román nemzetiségi oktatás

A rendelkezésre álló adatok alapján 24 osztályban működik román kisebbségi oktatás hagyományos nyelvoktató formában. A nemzetiségi nyelv és irodalom heti óraszámát valamennyi osztályban eléri a 4 órát.

Ruszin nemzetiségi oktatás

A ruszin nyelvet országosan 2 intézményben 4 osztályban oktatják. A nemzetiségi nyelvet 2 osztályban heti 2,5 órában, 1 osztályban heti 5, és 1 osztályban heti 3 órában oktatják.

Szerb nemzetiségi oktatás

A szerb nyelvet ebben a nyelvoktatási formában összesen 8 osztályban 1-6. évfolyamig oktatnak, a heti óraszám az összes tanulócsoporthoz 4 óra.

Szlovák nemzetiségi oktatás

Az adatszolgáltatás szerint 46 feladat-ellátási helyen 293 osztályban szerveznek kisebbségi oktatást, a heti 4 nemzetiségi nyelv és irodalom néhány osztálytól eltekintve biztosított.

Szlovén nemzetiségi oktatás

Az általános statisztikai adatok alapján 2 intézmény folytat hagyományos nyelvoktató formában oktatást. Az óraszámokra vonatkozóan az iskolák nem közöltek adatot.

7.6. A cigány kisebbségi oktatás

Az Irányelv 2. számú melléklet I. Rész D) pontja írja le a cigány kisebbségi oktatással szemben támasztott követelményeket.

A cigány kisebbségi oktatás biztosítja a cigány tanulók számára a cigányság kulturális értékeinek megismerését, a történelméről, irodalmáról, képzőművészetéről, zenei és táncművészetéről, valamint hagyományairól szóló ismeretek oktatását. Biztosítja a cigányság helyzetéről, jogairól, szervezeteiről és intézményeiről szóló ismeretek oktatását. A pedagógia eszközeivel - asszimilációs elvárások nélkül - segíti a cigányság integrációját. E programnak nem kötelező eleme a cigány nyelv tanulása, de a szülők igénye alapján biztosítja a cigány nyelv (romani és beás) oktatását.

A cigány kisebbségi oktatásban kötelező a cigány népismeret műveltségi terület oktatása, a kisebbségi önismeret fejlesztése és a folyamatosan szervezett cigány kulturális tevékenység.

A cigány nyelv (romani, illetve beás) oktatása esetén a hagyományos kisebbségi nyelvoktatási formákra vonatkozó rendelkezéseket - az anyanyelv (kisebbség nyelve) és irodalom, továbbá a népismeret oktatásához szükséges időkeret biztosítása című fejezet 2. a), b), illetve a 3. a) pontjában meghatározott eltérésekkel - kell alkalmazni.

Ha az iskolában nem folyik valamely cigány nyelv oktatása, akkor a heti legalább egy tanórára kiterjedő kötelező cigány népismeret oktatása mellett heti legalább két kötelező tanóra (pl. ének-zene, tánc és dráma, vizuális kultúra stb.) keretében kisebbségi kulturális tevékenységet biztosít az iskola.

A cigány kisebbségi oktatásban 52 intézmény 194 osztályában oktatnak beás, romani, ill. lovari nyelvet. Ebben a képzési formában a kisebbségi nyelv óraszámja heti 2, az óraszám lehetőséget ad a jogszabályi előírások szerinti más élő idegen nyelv tanítására. Az adatszolgáltatás eredményeként az osztályok 28%-ában kettőnél kevesebb a nyelvórák száma. A magas arányszámot árnyalja, hogy 13 intézmény az adatszolgáltatásban a nyelvoktatás óratervi óraszámának „0” órát jelölt meg. Előforduló gyakorlat, hogy nyelvet tanuló csoportokat különböző évfolyamok tanulóiból szervezik, és az órákat az órarendhez illeszkedően kapcsolódó óráként biztosítják. Ezt a megoldást az iskolák nem tekintik óratervi órának. Az adatok vizsgálata alapján egy iskola 9-12. évfolyamán heti 6 órában tanítanak cigány nyelvet.

7.7. A kiegészítő kisebbségi oktatás

Az Irányelv 2. számú melléklet I. Rész E) pontja írja le a cigány kisebbségi oktatással szemben támasztott követelményeket.

A kiegészítő kisebbségi oktatás a kisebbségi nyelv és irodalom, továbbá a népismeret elsajátítását külön megszervezett kötelező tanórai foglalkozások keretében biztosítja. Tartalmára és időkeretére a nyelvoktató kisebbségi oktatás előírásai érvényesek.

Kiegészítő kisebbségi oktatás 29 közoktatási intézményben fordul elő.

Nyelv	Intézmények száma	Feladat-ellátási helyek száma	Osztályok száma
Német	2	2	10
Bolgár	1	1	2
Görög	2	7	9
Horvát	1	1	5
Lengyel	1	11	17
Szerb	2	4	17
Szlovák	2	2	24
Szlovén	1	1	4

A nemzetiségi kiegészítő oktatás szervezésének különböző indokai lehetnek:

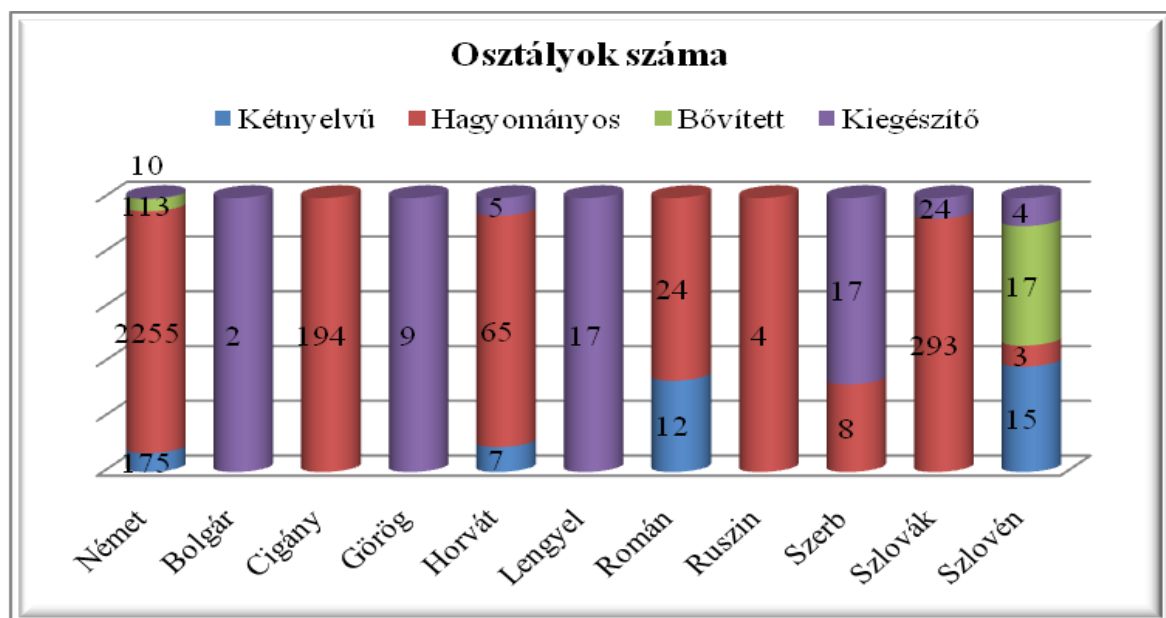
- a tanulólétszám nem teszi lehetővé az óraterv szerinti oktatást,
- a jelentkezők különböző iskolákban rendelkeznek tanulói jogviszonnal, az oktatásban vendégtanulóként vesznek részt,
- alsó tagozaton óratervi órák keretében folyik az oktatás, 5. évfolyamtól kiegészítő oktatást szerveznek,
- az intézmény a nemzetiségi nyelvet óraterv szerint is oktatja valamilyen nyelvoktatási formában, ezzel párhuzamosan az érdeklődő vendégtanulók számára kizárólag kiegészítő oktatás keretében tudja biztosítani a szolgáltatást.

A kiegészítő oktatást német, horvát, román, szerb, szlovák és szlovén nyelvek esetében közoktatási intézmény szervezi. A lengyel, bolgár nyelvek oktatását kizárólag a kisebbségi önkormányzatok által fenntartott nyelvoktató iskolák biztosítják. A görög nyelv oktatásában egy önkormányzati fenntartású iskola és egy, a kisebbségi önkormányzat által fenntartott intézmény működik.

A kiegészítő oktatás időkereteire a hagyományos nyelvoktató program óraszámai érvényesek. A német nyelv esetében valamennyi osztályban biztosított a heti 5 óra. A bolgár, a lengyel és horvát nyelvek esetében valamennyi osztályban heti 4 órában tanítják a kisebbségi nyelvet.

A görög nemzetiségi oktatás 2 intézménye közül az egyikben heti 3, a többi 6 feladat-ellátási helyen heti 5 órában szervezik a nyelvoktatást. A szerb nyelvoktatás egy intézményben heti 3 órában, egy iskolában heti 4 órában folyik. A szlovák kisebbségi oktatásban, 5 osztályban heti 1 órában, 8 osztályban heti 2 órában, és 11 osztályban heti 4 órában tanítanak kisebbségi nyelvet. A szlovén nemzetiségi oktatást 3 osztályban heti 3, és egy osztályban heti 4 órában szervezik.

Nyelv	Osztályok száma				Összes
	Kétnyelvű	Nyelvoktató		Kiegészítő	
		Hagyományos	Bővített		
Német	175	2255	113	10	2553
Bolgár				2	2
Cigány		194			194
Görög				9	9
Horvát	7	65		5	77
Lengyel				17	17
Román	12	24			36
Ruszin		4			4
Szerb		8		17	25
Szlovák		293		24	317
Szlovén	15	3	17	4	39
Összesen	209	2846	130	88	3273

Az adatszolgáltatás összesített eredményeként 3273 osztályban folyik nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás, amelynek 68%-a német kisebbségi oktatás. A legerősebb a hagyományos nyelvoktató kisebbségi oktatás, az osztályok számához viszonyított aránya 87%. Az adatszolgáltatási bizonytalanságokat is figyelembe véve megállapítható, hogy a nemzetiségi nyelv és irodalom óraszám több intézményben nem éri el a jogszabályban meghatározott óraszám mértékét. A kétnyelvű és bővített nyelvoktató formában történő oktatás eseté, a nemzetiségi nyelven oktatott tantárgyak száma összességében megfelel a jogszabályi követelményeknek. Az adott nyelven oktatott tantárgyak óratermi órákhoz viszonyított %-os aránya több intézményben elmarad az előírásoktól.

8. Népismeret oktatása

Az Irányelv 2. sz. melléklet I. Rész II. C) pontja határozza meg a népismeret oktatásának követelményeit.

A kisebbségi népismeret tanítása önálló tantárgyként, illetve a Nemzeti Alaptanterv műveltségi területeibe integráltan folyhat, és szükséges, hogy tanórán kívüli tevékenységek formájában is - a közoktatásról szóló törvény alapján rendelkezésre álló időkereten belül - (mint pl. a szakkörök, a táborok, a kirándulások, a népdal- és tánckörök, a játszóházak, a színjátszó körök, a zenekarok) megjelenjen. Pedagógiaiilag kiemelt értékű a tárgyi és szellemi (néprajzi, népdal stb.) gyűjtőmunka, az alkotó tevékenység, az egyéni, illetve csoportos kutatás, projektmunka. Az egyes tantárgyakba integrált oktatás során, az énekzene, a tánc és a drámaoktatás esetén a hangsúlyt a kisebbségi tartalmakra kell helyezni.

Az egyes kisebbségek esetében a kétnyelvű és az anyanyelvű oktatási formában a népismereti követelmények magasabb szinten is megfogalmazhatók, mint a nyelvoktató oktatási forma esetén. A népismeret önálló tantárgyként történő tanításakor az oktatás nyelve a kisebbség nyelve, integrált feldolgozásakor a kisebbség nyelve, a magyar nyelv vagy mindkettő lehet.

A kisebbségi népismeret oktatásának követelményeit össze kell hangolni az anyanyelv (kisebbség nyelve) és irodalom, illetve a többi műveltségi terület követelményeivel.

Az Irányelv 2. számú melléklet I. Rész III. fejezetet rendelkezik a népismeret oktatásához szükséges időkeretről.

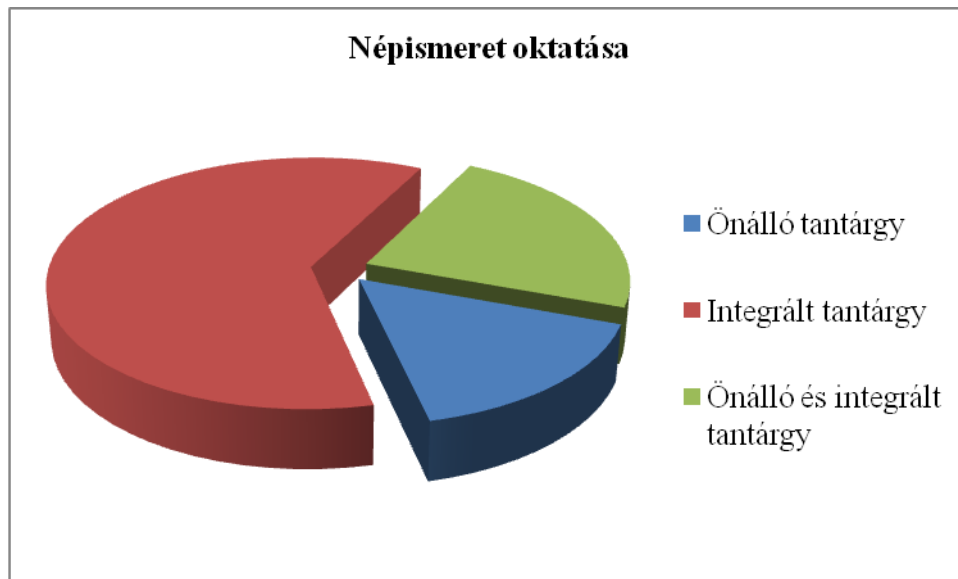
Bármely oktatási forma esetében a készségtárgyakra előírt óraszámából évi harminchét óra átcsoportosítható a kisebbségi nyelv és irodalom, vagy a népismeret oktatására.

Bármely oktatási formában a népismeret oktatására az első négy évfolyamon minimum évi tizennyolc órát, a felsőbb évfolyamokon évi minimum harminchét órát kell fordítani, függetlenül attól, hogy önálló tantárgyként vagy integráltan oktatják azt.

8.1. A népismeret tantárgyi szerkezete

Nyelv	Önálló tantárgy	%	Integrált tantárgy	%	Önálló és integrált tantárgy	%	összesen
Német	48	13,7	240	68,77	61	17,48	349
Bolgár		0,0		0,00	1	100,00	1
Cigány	15	31,2	25	52,08	8	16,67	48
Görög	1	14,2	6	85,71		0,00	7
Horvát	2	6,4	26	83,87	3	9,68	31
Lengyel		0,0		0,00	11	100,00	11
Román	5	62,5	2	25,00	1	12,50	8
Ruszin	1	50,0	1	50,00		0,00	2
Szerb		0,0	6	100,00		0,00	6
Szlovák	8	16,6	6	12,50	34	70,83	48
Szlovén	2	33,3	4	66,67		0,00	6
Összesen	82	15,8	316	61,12	119	23,02	517

A népismeret oktatását az iskolák megszervezhetik:

- önálló tantárgyként,
- más tantárgyakba integráltan.

A rendelkezésre álló adatok alapján, valamennyi kisebbségi nyelv oktatásában meghatározó az integráltan történő tanítás. Az intézmények negyedrésze mindkét lehetséges megoldást alkalmazza, oly módon hogy alsó tagozaton, esetleg 5-6. évfolyamig, tantárgyakba integráltan, felső tagozaton önálló tantárgyként oktatják a népismeretet.

Önálló tantárgy esetében kidolgozzák az oktatáshoz szükséges tantárgyi programot, és biztosítják a jogszabálynak megfelelő időkeretet, alsó tagozaton évi 18,5, felső tagozaton évi 37 órát.

Az integrált oktatásnál több oktatásszervezési kritériumot kell teljesíteni. A kiválasztott tantárgyak tantervébe be kell építeni az ismeretanyagot. A megnövekedett ismeretanyag oktatásához pedig meg kell növelni az óraszámot. Ez a tervezési folyamat nem követhető nyomon az intézményekben. Az iskolák nem tudják hitelt érdemlően dokumentálni a népismereti tartalmak tantárgyi tantervekben szerepeltetését, és az óratervekben sem mutatható ki az adott tantárgy óraszámának megemelését.

A népismeret integrálására a legkülönbözőbb tantárgyakat választják ki az iskolák. Leggyakoribb, hogy a kisebbségi nyelv és irodalomba építik be az ismeretanyagot. Az adatszolgáltatás alapján előfordul nemzetiségi néptánc, osztályfőnöki óra, médiaismeret, és volt olyan intézmény, amely az informatikát jelölte meg.

8.2. A népismeret oktatásának nyelve

Az iskolák szabadon dönthetnek arról, hogy a népismeretet a nemzetiségi nyelven, magyarul, vagy mindkettő alkalmazásával oktatják. A kétnyelvű oktatásban fordul elő a kisebbségi nyelvhasználat. A vizsgálati tapasztalatok a kettős megoldást támasztják alá. Értelemszerűen dalok, versek, mondókák minimális nyelvi készség és alapvető szókészlet birtokában is megtanulhatók. A tárgyi ismeretek elsajátítása pedig magyar nyelven lehetséges.

8.3. A népismeret értékelése

Az iskolák a népismeret oktatásának értékelésében az osztályzattal és szövegesen történő együttes értékelést helyezik előtérbe. Integrált oktatás esetén a népismeret oktatásának értékelése nem választható el az adott tantárgytól, vagyis nincs külön értékelés. A tanulók elsajátított ismereteit nem lehet nyomon követni.

A népismeret oktatásában meghatározó a tantárgyakba történő integrált oktatás. Integrált oktatás esetén az ismeretanyag adott tantervekbe építése nem követhető nyomon, és nem történik meg a tantárgy óraszámának megemelése. A népismeret oktatásánál a kisebbségi és magyar nyelvet együttesen használják az iskolák. Az értékelés többségében osztályzattal és szövegesen történik. Integrált oktatás esetén az értékelés is beépül a tantárgy osztályzatába.

9. Oktatás- és tanulásszervezés

Az oktatás- és tanulásszervezés témakörében vizsgált kritériumokat a nyelvek bontásában előfordulásuk %-os arányában tüntettük fel. A táblázatban nem szerepelnek a kizárólagosan kiegészítő oktatásban (bolgár, görög, lengyel) tanított nyelvek, mivel a kevés intézményszám miatt a %-os arány torz mutatót eredményezne.

Nyelvek %							
Német	Cigány	Horvát	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén
Kompetenciaalapú oktatás							
61	40	51	50	50	83	42	50
Kooperatív technikák alkalmazása							
80	67	71		50	83	59	50
Projekt módszer alkalmazása							
77	57	50	50	50	30	37	16
Differenciált órászervezés							
91	71	80	100	50	83	87	30
Egyéni és csoportos prezentációk							
66	44	35	100	100	22	45	0
Internet felhasználása							
78	67	71	100	100	100	77	100
Számítógépes nyelvi programok felhasználása							
38	15	16	20	0	0	18	50
Médiák használata							
66	78	90	100	83	83	95	100

Hangsúlyozzuk, hogy a táblázatban közölt %-os arányok az iskolák adatközlése alapján kerültek megállapításra.

A német nemzetiségi oktatásban legelterjedtebb oktatásszervezési eljárás a differenciált órászervezésen kívül a kooperatív technikák, a projekt módszer, és az egyéni és csoportos prezentációk. Az internet használat teret nyert a nyelvoktatásban is, ennek ellenére a számítógépes programok nyújtotta lehetőséggel kevésbé élnek az intézmények.

A számítógépes nyelvi programok felhasználásának alacsonyszáma azzal függ össze, hogy digitális tananyagok alig állnak rendelkezésre a nemzetiségi oktatásban részt vevő intézmények számára.

A kiegészítő kisebbségi oktatásban (bolgár, görög, lengyel) korlátozottabbak az alkalmazott tanulás-szervezési eljárások, elsősorban a tanítási órán kívül felhasználható eszközök és módszerek kerülnek előtérbe, médiák nyújtotta lehetőségek és az internet.

Az iskolák az adatszolgáltatásban megjelöltek további eszközöket és módszereket:

- tömbösített óraszervezés,
- interaktív tananyag,
- német nyelvoktató CD használata.

A rendelkezésre álló adatokból megállapítható, hogy a vizsgált nemzetiségi intézmények hol tartanak a pedagógiai gyakorlat átalakításában, illetve a tanulási környezet és a tanulásirányítás módszerei hogyan biztosítják a személyre szóló minőségi oktatást a tanulók számára. A vizsgálati adatok tükrözik a pedagógiai szemléletváltást. Amíg a magyar közoktatás egészében már régen rendelkezésre állnak a kompetenciaalapú oktatási programcsomagok, addig a nemzetiségi oktatás számára a TÁMOP-3.4.1. A-08/2-2009-0007 pályázatok keretében csak 2010-ben kezdődött el a hasonló taneszközök összeállítása.

Javulhat a helyzet, ha a nemzetiségi intézmények pedagógusai rendszeresen részt vesznek az oktatás- és tanulás-szervezéssel összefüggő pedagógus-továbbképzéseken, de legalább olyan lényeges, hogy az iskolák taneszköz-ellátottsága megfeleljen a követelményeknek.

A hagyományos oktatásszervezésen kívül meghatározó a differenciált óraszervezés és az internet nyújtotta lehetőségek felhasználása.

10. Tanórán kívüli tevékenységek

Az adatközlés az oktatásszervezés címszó alatt ismertetett módon történik.

Nyelvek %							
Német	Cigány	Horvát	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén
Nemzeti etnikai kisebbségi oktatással összefüggő projektnap							
75	73	67	66	50	16	45	30
Házi nyelvi versenyek							
78	15	53	66	50	16	64	66
Hagyományőrző csoport							
46	38		100	50	30	43	30
Színjátszó csoport							
19	7	53	16	50	16	4	
Nemzetiségi nyelvű iskolarádió							
1,5	0	7	0	0	0	0	0
Nemzetiségi nyelvű iskolaújság							
5	0	3	0	0	0	0	30
Nemzetiségi énekkar							
20	0	21	0	0	0	10	64
Nemzetiségi zenekar							
10	13	0	0	0	0	4	0

Az Irányelv külön kiemeli a tanórán kívüli tevékenységeket.

Szükséges, hogy tanórán kívüli tevékenységek formájában is – a közoktatásról szóló törvény alapján rendelkezésre álló időkereten belül: a szakkörök, a táborok, a kirándulások, a népdal- és tánckörök, a játszóházak, a színjátszó körök, a zenekarok – megjelenjen a kisebbségi nevelés-oktatás. Pedagógiailag kiemelt értékű a tárgyi és szellemi (néprajzi, népdal stb.) gyűjtőmunka, az alkotó tevékenység, az egyéni, illetve csoportos kutatás, projektmunka. Az egyes tantárgyakba integrált oktatás során az ének-zene, a tánc és a drámaoktatás esetén a hangsúlyt a kisebbségi tartalmakra kell helyezni.

A német nemzetiségi nyelvoktatásban a leggyakoribb tanórán kívüli tevékenység a projektnap, és a háziversenyek. Az intézmények főleg a német nemzetiségi hagyományokhoz kapcsolódó projekteket szerveznek, így pl. gyakori a Márton-napi népszokások felelevenítése. De tartanak kézműves napokat, német nyelvű és hitéleti táborokat, tanulmányi kirándulásokat nemzetiségi falvakba, településekre, tájházakat látogatnak, nyári német olvasótáborokat, népismereti táborokat szerveznek.

A házi versenyek elsősorban a nemzetiségi német nyelvi vers- és prózamondó, illetve énekverseny köré szerveződnek, kevesebb a házi német nemzetiségi nyelvű tanulmányi verseny.

Hagyományőrző csoport a 349 intézményből 162 helyen működik, főleg nemzetiségi napokon szerepelnek műsorral, tánccal.

Színjátszó csoport a számadatok tekintve arányaiban több a kétnyelvű, mint a hagyományos nyelvoktató intézményekben. Az iskolák a német nyelvű színdarabokat nemcsak saját településeiken adják elő, hanem több intézmény is jelezte, hogy a partneri, anyanyelvi területen is szerepeltek diákjaik.

Iskolaújságot német nyelven 18 intézményben szerkesztenek, iskolarádió 5 helyen működik. Figyelemreméltó, hogy az intézmények 20%-ában nemzetiségi énekkar, 10%-ában zenekar is része a kulturális tevékenységnek.

A válaszok alapján megállapítható, hogy a tanórán kívüli tevékenységek nyelvterületenként eltérnek. Az adatok szerint a projektnap, a házi nyelvi versenyek, a hagyományőrző csoportok (cigány tánccsoport, kézműves foglalkozások, roma szombat, hagyományos nemzetiségi ételek készítése) az intézményekben megtalálhatók. A hagyományőrzés jeles megnyilvánulása a népviseletben történő megjelenés az iskolai ünnepi rendezvényeken. Lényegesen kisebb számban fordul elő az iskolai színjátszó csoport, az iskolarádió, az iskolaújság, énekkar, zenekar, amelyeknek személyi, tárgyi feltételeivel nem rendelkeznek az iskolák.

A kiegészítő kisebbségi oktatásban (bolgár, görög, lengyel) a hagyományőrzés, projektnap és háziversenyek köré szerveződnek a tanórán kívüli programok.

A közölt válaszaikban az intézmények egyéb tanórán kívüli tevékenységeikre is felhívták a figyelmet:

- a háziversenyeken a nyelvi képességek mellett megjelenik a népismeret tananyaga és a szavalóverseny,
- a hagyományőrzés intézményi programjai, nemzetiségi est, sváb bál, roma szombat, nemzetiségi nap, színjátszó fesztivál, szlovák falumúzeumi foglalkozás;
- fontos szerepe van a nyári táboroknak, nemzetiségi olvasótábor, német hittan tábor, hagyományőrző tábor,
- a tanórán kívüli tevékenységek egyben a kapcsolatok ápolását is jelentik, interjú készítés helyi szokások megismerésére, falubejárás.

A tanórán kívüli tevékenységek kiemelt célja a kisebbségi hagyományok megismerése és ápolása. Tekintettel arra, hogy ezek a tevékenységek a közösségformálást, a hagyományápolást és újítást szolgálják, rendkívül fontosak a nemzetiségi intézmények életében, ezért ezekben további pedagógiai lehetőségek rejlenek.

11. Nemzeti etnikai kisebbségi oktatással összefüggő kapcsolatok

Nyelvek %							
Német	Cigány	Horvát	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén
Diákcsere program							
32	0	32	30	100	30	2	100
Partneriskola nyelvterületen							
40	0	60	66	100	50	43	100
Kapcsolat hazai, azonos nyelvet oktató intézményekkel							
69	47	100	100	100	83	66	100
Kapcsolat kisebbségi szervezetekkel							
97	90	100	100	100	100	94	100
Kapcsolat civil szervezetekkel							
67	61	85	83	100	100	62	83
Kapcsolat kulturális intézménnyel							
58	67	60	100	50	66	50	30
Hazai pályázatokon, projekteken való részvétel							
38	29	75	83	100	66	66	66
Nemzetközi pályázatokon, projekteken való részvétel							
23	19	46	16	50	100	19	50

A diákcsere program lehetőségével az iskolák változó mértékben tudnak élni. Harmadrészüket az adott nyelvterületen biztosít lehetőséget a nyelvgyakorlásra. Ma már nem kizárólagos, hogy csak az anyaországba szerveznek diákcsereprogramokat, előfordul, hogy egy harmadik országban közös nyelvként gyakorolják a tanult nyelvet. Fontosnak tartjuk az azonos nyelvet oktató kisebbségi iskolák kapcsolatának kiterjedtségét, ami egyrészt magyarázható az intézmények földrajzi elhelyezkedésével, közelségével, másrészt a közös pedagógiai feladatokkal. A kisebbségi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel széleskörű kapcsolatot tartanak fenn az iskolák: helyi német nemzetiségi egyesületekkel, táncsoportokkal, német nemzetiségi klubokkal, német nemzetiségi fúvós zenekarokkal stb. Előfordul, hogy az iskola kapcsolatot ápol a településről kitelepített svábokkal.

A kulturális intézmények közül legtöbbször a helyi könyvtárakat és művelődési házakat, központokat jelölték meg. Nagyon sok német nemzetiségi intézménynek van kapcsolata a Goethe Intézettel, a Lenau Házzal, és a Deutsche Bühne Színházzal.

A nemzetiségi oktatást folytató intézmények kapcsolatokat tartanak:

- A Magyarok Házával
- Együttműködés az esélyegyenlőségért az oktatásban a határ menti multietnikus közösségekben-együttműködés a Nagyvárad Egyetemmel.
- Unser Bildschirm, Neue Zeitung, Magyar Rádió Pécsi Német Szekciójával.

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást folytató intézményeknek nemcsak hazai, hanem nemzetközi pályázati készsége is kiemelkedőnek mondható, amiből talán nem túlzás az iskolák innovatív törekvéseire is következtetni.

Hazai Pályázatok:

- Ösztöndíj program,
- Integrációs program,
- Tanoda program,
- Útravaló Program
- TÁMOP.

Nemzetközi pályázatokon, főleg a TEMPUS által meghirdetett, Comenius nyelvi pályázatokon, Leonardo programban vesznek részt az intézmények, de gyakran fordultak támogatásért a Donauschwäbische Kulturstiftunghoz is.

A kiegészítő kisebbségi oktatást folytató intézmények gyakorlatában a diákcseraprogram, a civil szervezetekkel fenntartott kapcsolatok a meghatározóak:

- Malto Teatro Bolgár Színház
- Kulturális alapítványok.

Hazai pályázaton (tankönyvkiadás), nemzetközi pályázaton (Leonardo) is részt vesznek.

A kisebbségi oktatást folytató intézmények kiterjedt hazai és nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeznek. A hazai és nemzetközi pályázatokon való részvétellel segítik pedagógiai feladataik megvalósítását.

12. A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás eredményei

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás eredményességét az alábbi kritériumok szerint vizsgáltuk:

- Részvétel területi versenyeken
- Részvétel országos versenyeken
- Részvétel OÁTV¹-én nemzetiségi nyelvből
- Nyelvvizsgát tett tanulók száma
- Nemzetiségi nyelvet oktató középiskolában tanul tovább
- Két tanítási nyelvű középiskolában tanul tovább
- Érettségi vizsgát nemzetiségi nyelven tett tanulók
- Érettségi vizsgát népszerűtől tett tanulók
- Szakmai vizsgát nemzetiségi nyelven tett tanulók

Eredmények bemutatása

Nyelvek																							
Német			Cigány			Horvát			Román			Ruszin			Szerb			Szlovák			Szlovén		
Tanév																							
2007/2008	2008/2009	2009/2010	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2007/2008	2008/2009	2009/2010
FŐ																							
Részvétel területi versenyeken																							
2716	2768	3087	110	114	239	239	248	269	69	83	76	1	1	1	1	1	1	224	236	222	18	25	5
Részvétel országos versenyeken																							
482	532	625	11	12	39	59	83	26	26	23	33	-	-	-	-	-	5	65	82	35	2	4	2
Részvétel OÁTV¹-én nemzetiségi nyelvből																							
156	160	180	-	-	-	2	4	29			2	-	-	-	-	-	-	15	16	6	4	5	3
Nyelvvizsgát tett tanulók száma																							
384	300	377	6	6	2	14	13	8		2	2	-	-	-	4	8	3	14	9	6	1	-	-
Nemzetiségi nyelvet oktató középiskolában tanul tovább																							
361	321	364	11	9	17	10	6	3	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	6	2	1	1
Két tanítási nyelvű középiskolában tanul tovább																							
611	567	574	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	8	-	-	-
Érettségi vizsgát nemzetiségi nyelven tett tanulók																							
54	71	92	88	164	30	-	1	1	3	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Érettségi vizsgát népismeretből tett tanulók																							
38	48	50	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Szakmai vizsgát nemzetiségi nyelven tett tanulók																							
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹OÁTV Országos Általános iskolai Tanulmányi Verseny

Az intézményekben folyó szakmai munka színvonala abban is megmutatkozik, hogy a tanulók milyen eredményeket érnek el a különböző helyi, illetve területi versenyeken. Az adatok a részvételt mutatják be, az elért eredményeket nem. Az OÁTV az egyetlen a tanév rendjében is szereplő országos nemzetiségi tehetséggondozó tanulmányi verseny. A tanulók országos versenyeken vehetnek részt nemzetiségi nyelv és irodalomból, valamint nemzetiségi népismeretből. Tekintettel arra, hogy országos szintű központi mérések továbbra sincsenek, a versenyek abból a szempontból is fontosak, hogy a tanulók eredményei alapján némi betekintést lehet kapni az intézmények szakmai munkájába.

A vizsgált iskolák tanulói létszámát tekintve a jelentkezők száma alacsony (átlagosan évi 40 fő).

A nyelvvizsgát tett tanulók száma is elenyésző a tanulói létszámhoz viszonyítva.

A nyelvoktató intézmények számára is rendelkezésre állnak a kétszintű érettségi vizsgához szükséges dokumentumok, ennek ellenére az érettségi vizsgát tett tanulók száma nagyon alacsony.

A német nemzetiségi iskolákban az eredménytábla alapján, az alábbi megállapításokat lehet tenni.

Minden nyelvoktatási formában nagy a hajlandóság az intézmények részéről a területi és az országos versenyeken való részvételre. Ezek az adatok az elmúlt három évre visszamenőleg emelkedő tendenciát mutatnak.

A nyelvvizsgák száma viszont a bővített nyelvoktatási formát kivéve csökkent mind az alapfokú, mind a középfokú nyelvvizsgákat illetően. Az adat abból a szempontból is figyelemre méltó, mivel éppen a német nemzetiségi nyelvet oktató intézményektől várható el hogy minél több tanuló tegyen alapfokú, középfokú, illetve felsőfokú nyelvvizsgát.

Az általános iskola első évfolyamától kezdve a német nemzetiségi nyelvet oktató intézményekben a nemzetiségi irányelvek szerint heti 5 németórát kell tartani. Ehhez még hozzájön a német nemzetiségi népismeret, az irányelv szerint alsó tagozaton heti 0.5 órában, a felsőbb évfolyamokon heti 1 órában. Amennyiben a német nemzetiségi népismeretet nem integrálták, és az intézmény hangsúlyt fektet a nemzetiségi identitástudat kialakítására, akkor a tanulók heti 6 órában német nyelven kommunikálnak. Így az általános iskola 8. évfolyamának végére a tanulók jelentős része eljuthat a középszintű nyelvvizsga követelményeinek szintjére.

Az adatokat elemezve megállapítható, hogy az elmúlt három évben a német nemzetiségi általános iskolákból egyre kevesebben tanulnak tovább két tanítási nyelvű vagy német nemzetiségi nyelvet oktató középiskolában. Általános tapasztalat, hogy a német nyelv egyre inkább háttérbe szorul az angol nyelv mellett, és ez az oka annak, hogy a szülők inkább olyan középiskolát választanak gyermekeik számára, ahol elsősorban az angol nyelvet tanulják gyermekeik.

Kiegészítő kisebbségi oktatásban (bolgár, görög, lengyel) néhány tanuló (1-8 fő) nyelvvizsgát és érettségi vizsgát tesz nemzetiségi nyelvből.

A kisebbségi oktatásban résztvevő tanulók nagyobb számban a helyi területi versenyeken vesznek részt. A képzésben részesülő tanulók számához, valamint a kisebbségi nyelv és irodalom óraszámához viszonyítva kevés a nyelvvizsgát tett tanulók aránya. Kis számban folytatják tanulmányaikat nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást folytató középiskolában.

13. Nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban résztvevő tanulók létszámadatai

A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás nyelvei alapján bemutatott létszámok az intézmények adatszolgáltatásán alapulnak, a téves adatközlésből származó hibákra az adott nyelv ismertetésénél külön felhívjuk a figyelmet.

A táblázatokban összefüggésben mutatjuk be:

- a nemzeti etnikai kisebbségi oktatásban, nyelvoktatási formánként szervezett osztályok számát,
- az osztályok tanulólétszámát,
- az osztályok teljes tanulólétszámát.

A fenti mutatók alapján számított osztály átlagléttszámot, és az iskolák körzeten kívüli lakóhellyel rendelkező tanulók arányát közöljük.

Német nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttszám	Körzeten kívüli
			Fő	%		
Kétnyelvű	173	3920	3294	84	22,65	20
Bővített nyelvoktató	123	2841	2434	85	23,09	34
Hagyományos nyelvoktató	2500	49098	39184	80	19,63	19
Kiegészítő oktatás	10	105	94	89	10,5	-
Összes	2806	55964	45006	85	19,94	24

Az osztályok száma összesen 2806. A legjellemzőbb a hagyományos nyelvoktató forma, a kétnyelvű és bővített nyelvoktatás az összes nemzetiségi nyelven oktatott osztály 10%-át teszi ki. 45006 tanuló vesz részt német nemzetiségi oktatásban, ami az iskolákban oktatott összes tanuló 82%-a. Legtöbben, (86%), a hagyományos nyelvoktató programban tanulnak. Az osztályok átlagléttszáma 20-23 fő, ettől a kiegészítő kisebbségi oktatás létszáma tér el. Kiegészítő kisebbségi oktatást mindössze egy intézmény folytat, két tanulócsoporthoz.

A körzeten kívüli tanulók aránya a bővített nyelvoktatási formában működő 123 osztályban a legmagasabb (34%), átlagosan a német nemzetiségi oktatásban résztvevő tanulók negyedrésze (24%) az iskolák beiskolázási körzetén kívülről felvett tanuló.

A 2806 osztály 8%-ában (237 osztály) a német nemzetiségi oktatásban részesülők aránya nem éri el az osztály tanulólétszámának 50%-át.

Bolgár nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttszám	Körzeten kívüli
			Fő	%		
Kiegészítő oktatás	1	24	24	100	24	-

A bolgár kiegészítő kisebbségi oktatásban 24 tanuló folytat tanulmányokat.

Cigány kisebbségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttség	Körzeten kívüli
			Fő	Fő		
Cigány kisebbségi oktatás	368	6421	5068	79	17	6

A cigány kisebbségi oktatásban a nyelvet is tanuló osztályok száma 368. Az osztály tanulóinak 79%-a vesz részt a kisebbségi oktatásban. Az osztályok átlagléttszáma 17 fő. Az iskolák körzetén kívülről felvett tanulók aránya 6%. A cigány nyelvet oktató osztályok 14%-ában a kisebbségi oktatásban résztvevők aránya nem éri el az osztály létszámának 50%-át.

Görög nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttség	Körzeten kívüli
			Fő	Fő		
Kiegészítő oktatás	33	298	298	100	9	

Görög nyelvet a nemzeti etnikai kisebbségi oktatás keretében 33 tanulócsoportban 298 tanuló részvételével tanítanak.

Horvát nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttség	Körzeten kívüli
			Fő	Fő		
Kétnyelvű	7	82	82	100	11	8
Bővített nyelvoktató						
Hagyományos nyelvoktató	184	3569	1483	41	19	12
Kiegészítő oktatás	6	42	14	33	-	-
Összes	197	3693	1579	84	20	10

A horvát nemzetiségi oktatást 197 osztályban szervezik. Az osztályok tanulóléttségének 84%-a részesül a kisebbségi oktatásban. Az átlagléttség 20 fő. Az iskolák körzetén kívülről felvett tanulók aránya 10%.

Lengyel nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttség	Körzeten kívüli
			Fő	Fő		
Kiegészítő oktatás	27	164	118	72	6	-

A lengyel kiegészítő kisebbségi oktatás keretében országosan egy intézmény 27 osztályában 118 tanuló folytatja tanulmányait.

Román nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttség	Körzeten kívüli
			Fő	Fő		
Kétnyelvű	10	86	83	96	8,6	0
Bővített nyelvoktató						
Hagyományos nyelvoktató	41	657	617	94	16	10
Kiegészítő oktatás						
Összes	51	743	700	94	14	10

A román nemzetiségi oktatásban a létszámadatok szerint 51 osztályban 700 tanulót oktatnak. Az osztálylétszámok alapján 43 tanuló nem vesz részt a kisebbségi oktatásban, főként a hagyományos nyelvoktató program szerint oktatott osztályokban. A körzeten kívülről felvettek aránya 10%.

Ruszin nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttség	Körzeten kívüli
			Fő	Fő		
Kétnyelvű						
Bővített nyelvoktató						
Hagyományos nyelvoktató	4	81	48	59	20	15
Kiegészítő oktatás						
Összes	4	81	48	59	20	15

Ruszin nemzetiségi oktatást 4 osztályban folytatnak. A kisebbségi hagyományos nyelvoktató programban az osztályok tanulóinak 59%-a vesz részt. Az osztályok átlagléttszáma 20 fő. A résztvevők 15%-át az iskolák körzeten kívüli tanulókból veszik fel.

Szerb nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttség	Körzeten kívüli
			Fő	Fő		
Kétnyelvű						
Bővített nyelvoktató						
Hagyományos nyelvoktató	16	302	52	17	19	0
Kiegészítő oktatás	19	144	136	94	8	5
Összes	35	446	188	42	13	5

A szerb nemzetiségi oktatást országosan 35 tanulócsoportban szervezik, a résztvevők száma 188 fő. A hagyományos nyelvoktató formában a 16 osztály tanulóinak mindössze 17%-a vesz részt. Kiegészítő oktatási formában tanulja a nyelvet a tanulók többsége. A résztvevők 5%-a körzeten kívülről felvett tanuló.

Szlovák nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlag létszám	Körzeten kívüli
			Fő	Fő		
Kétnyelvű						
Bővített nyelvoktató						
Hagyományos nyelvoktató	293	4177	3358	80	14	6
Kiegészítő oktatás	24	488	92	19	20	
Összes	317	4665	3450	74	15	6

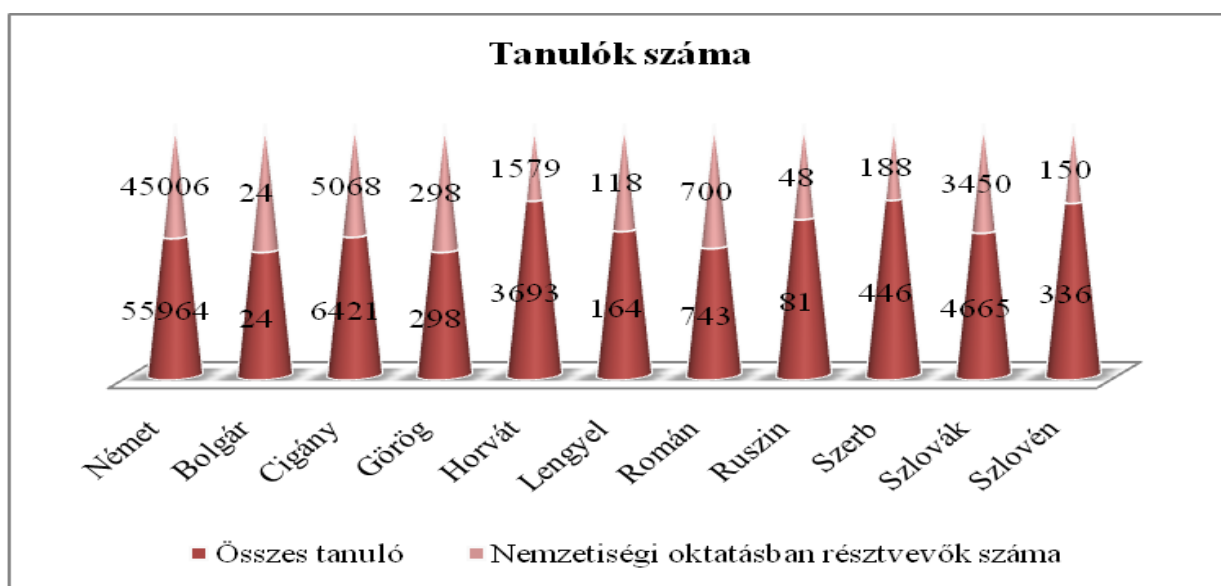
Az osztályok és tanulók létszáma alapján a német nyelvet követően a legtöbben a szlovák nyelvet tanulják. A 317 osztály tanulólétszámának 74%-a vesz részt a nemzetiségi oktatásban, többségében a hagyományos nyelvoktató programban. A tanulók 6%-a körzeten kívüli. 17 osztályban a résztvevő tanulók aránya nem éri el az osztálylétszám 50%-át.

Szlovén kisebbségi nemzetiségi oktatás						
Nyelvoktatási Forma	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlagléttség	Körzeten kívüli
			Fő	Fő		
Kétnyelvű	15	84	84	100	5	20
Bővített nyelvoktató	3	17	17	100	6	
Hagyományos nyelvoktató ¹	11	218	32	14	20	
Kiegészítő oktatás	4	17	17	100	4	6
Összes	33	336	150	45	10	13

Szlovén kisebbségi oktatást 33 osztályban szerveznek 150 tanuló részére. Az osztályok átlagléttszáma a kétnyelvű és a bővített nyelvoktatási formában 456 fő. A tanulók 13%-a körzeten kívüli lakóhellyel rendelkezik.

Összegzés

Nemzetiségi kisebbségi oktatás						
Nyelv	Osztályok száma	Összes tanuló	Nemzetiségi oktatásban résztvevők száma		Osztály átlaglétszám	Körzeten kívüli
		Fő	Fő	%	Fő	%
Német	2806	55964	45006	85	19,94	24
Bolgár	1	24	24	100	24	-
Cigány	368	6421	5068	79	17	6
Görög	33	298	298	100	9	-
Horvát	197	3693	1579	84	20	10
Lengyel	27	164	118	72	6	-
Román	51	743	700	94	14	10
Ruszin	4	81	48	59	20	15
Szerb	35	446	188	42	13	5
Szlovák	317	4665	3450	74	15	6
Szlovén	33	336	150	45	10	13
Összes	3872	72835	56629	78	19	

A nemzeti etnikai kisebbségi oktatásban a vizsgálat adatai alapján 3872 osztály működik, amelyekben 72835 tanulót oktatnak. A tanulók 78%-a, azaz 56629 fő vesz részt a kisebbségi oktatásban. Az osztályok átlaglétszáma 19 fő.

Valamennyi nyelv esetében elmarad a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 3. számú mellékletében meghatározott átlaglétsszámoktól: 1-4. évfolyamon 21 fő, 5-8. évfolyamon 23 fő és 9-13. évfolyam 28 fő.

Az átlaglétsszám közeli tanulólétsszám a német nemzetiségi oktatásban található. A körzeten kívüli tanulókat a kizárólag kiegészítő oktatásformában működő bolgár, görög és lengyel nyelvek esetében nem tekintettük értelmezhető kategóriának, mivel vendégtanulónként, bárhol fogadhatnak jelentkezőket az intézmények. A körzeten kívüli tanulók aránya 11%. Nem jellemző, hogy a nemzeti etnikai kisebbségi oktatásba más iskolák felvételi körzetéből nagy számban fogadjanak tanulókat. A legnagyobb arányban a német nemzetiségi oktatásra jelentkezők és nyernek felvételt körzeten kívüli tanulók.

Azokban az osztályokban, ahol a nemzetiségi, kisebbségi oktatásban résztvevők aránya nem éri el az osztálylétszám 50%-át, az alacsony létszám oktatásszervezési problémát okozhat:

- a nemzetiségi nyelv és irodalom oktatásában szükségszerű a csoportbontás alkalmazása,
- kétnyelvű és bővített nyelvoktató formákban a nemzetiségi nyelven oktatott tantárgyak esetében is csoportbontást kell alkalmazni.

A személyi feltételek megfelelő biztosítása is problémát jelent az alacsony tanulólétsszámok esetén.

A tanulólétsszám ebből következően hatással van a nyelvoktatási formára. Kis számú igénylő esetén az iskolák a kisebbségi oktatást óraterven kívüli foglalkozások keretében szervezik.

14. Személyi feltételek

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás személyi feltételeit a Kt. határozza meg. Kisebbségi nyelvet és irodalmat oktathat:

- nyelvtanári vagy idegen nyelv- és irodalom szakos tanári végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik,
- nemzetiségi tanítói oklevéllel rendelkezik,

A cigány nyelv oktatásához „C” típusú felsőfokú állami nyelvvizsga szükséges.

A nemzetiségi nyelven 5. évfolyamtól szaktárgyak oktatására jogosult – kivéve kisebbségi nyelv és irodalom –, aki az adott tantárgy oktatásához megfelelő végzettséggel és szakképesítéssel, és az adott nyelvből felsőfokú „C” típusú nyelvvizsgával rendelkezik.

A személyi feltételek szakmai ellenőrzése – az intézmények által szolgáltatott adatok alapján – elsődlegesen a szakos ellátottságot vizsgálta.

14.1. Német kisebbségi oktatás

Német kisebbségi oktatás			
Nyelvoktatási forma	Osztályok száma	Pedagógusok száma	Szakosan ellátott órák %
Kétnyelvű oktatás	175	277	98
Bővített nyelvoktató	113	122	89
Hagyományos nyelvoktató	2255	1302	92
Kiegészítő	10	2	100
Összesen	2553	1532	-

Német kétnyelvű oktatás

A német kétnyelvű oktatásban a 175 osztályt 277 pedagógus oktatja. Egy osztályt átlagosan 1,58 pedagógus oktat.

A pedagógusok 31%-a egyetemi végzettségű. Az összes oktató közül 1 fő nem rendelkezik a szükséges végzettséggel, aki felsőoktatási intézményben utolsó éves hallgató. A szakos ellátottság 98%-os. A testnevelés, technika és természettudományos tantárgyakban fordul elő, hogy nem megfelelő szakképzettségű pedagógus oktatja a tantárgyat.

Nemzetiségi nyelv és irodalom tanár: 55 fő

Nemzetiségi tanító: 82 fő

Tanár: 31 fő

Tanító: 17 fő

Tantárgyakat nemzetiségi nyelven oktató: 88 fő

Az egyes tantárgyakat nemzetiségi nyelven oktatók közül 8 fő nem rendelkezik nyelvvizsgálattal, 9 fő alapfokú nyelvvizsgát tett és 10 fő középfokú nyelvvizsgát szerzett.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
34	30	42	58	18	17	2

A kétnyelvű oktatásban közreműködő pedagógusok fele részt vett valamilyen továbbképzésen. Az intézmények körében kiterjedt a belső továbbképzés, leggyakoribb a nyelvi módszertani képzés. A pedagógusok 18%-a jut el anyaországbeli képzésre, szakmai kompetenciái fejlesztésére.

Német bővített nyelvoktató program

A bővített nyelvoktató programban 122 pedagógus oktatott, az osztályok száma 113, egy osztályra átlagosan 1 pedagógus jut. Összehasonlítva a kétnyelvű oktatással, a bővített nyelvoktató programban a tantárgyak 35%-át oktatják a kisebbség nyelvén, ebből adódóan a pedagógus szükséglett is kevesebb. Valamennyi pedagógus rendelkezik a szükséges végzettséggel, 14%-a egyetemi diplomával.

Az oktatásban közreműködők megoszlása:

Nemzetiségi nyelv és irodalom tanár: 14 fő

Nemzetiségi tanító: 44 fő

Tanár: 22 fő

Tanító: 33 fő

Tantárgyakat nemzetiségi nyelven oktató: 9 fő

Az oktatásban közreműködő összes pedagógus közül 12 fő nem rendelkezik felsőfokú „C” típusú nyelvvizsgálattal, ők középfokú nyelvvizsgát tettek.

A nem szakosan ellátott tantárgyak körében technika, ének-zene és testnevelés fordul elő, amelyeket tanítók oktatnak.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
24	30	38	36	9	7	0,8

Ebben a nyelvoktatási formában közreműködő pedagógusok többsége nyelvi módszertani továbbképzésen vett részt. Az anyaországbeli képzésen résztvevők aránya fele a kétnyelvű oktatásban foglalkoztatottakénak.

Hagyományos nyelvoktató program

A hagyományos nyelvoktató programban 2255 osztály működik a pedagógusok száma 1302 fő. Az egy osztályra jutó pedagógus arány 0,5. Ebben az oktatási formában nemzetiségi nyelv és irodalmat, valamint népismeretet oktatnak, ennek megfelelően a pedagógus szükséglet is kevesebb.

A pedagógusok 12%-a egyetemi végzettségű. Az összes oktató közül 3 fő középfokú végzettségű:

- 1 fő felsőoktatási intézményben utolsó éves hallgató
- 1 fő éneket tanító tanár (népismeret integrált oktatása)
- 1 fő középfokú nyelvvizsgálóval német nemzetiségi nyelv és irodalom tantárgyat tanít.

Nemzetiségi nyelv és irodalom tanár: 258 fő

Nemzetiségi tanító: 139 fő

Ebben a nyelvoktatási formában a nyelvvizsgálóval rendelkező pedagógusok számából következtetést levonni az alkalmazási feltételek jogszerűségére megtévesztő lenne. A népismeret tantárgy integrált oktatása esetén az oktatás nyelve magyar, tehát nem lehet feltétel a nyelvvizsga megléte.

A nem szakosan ellátott tantárgyak között találunk ének-zenét, történelmet, technikát és rajzot, amelyekbe ugyancsak a német népismeretet integrálták.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
38	30	53	57	21	22	3

A pedagógusok többsége belső, ill. nyelvi módszertani képzésen vesz részt. Figyelemreméltó, hogy a közreműködők 20%-ot meghaladó arányban jutnak el anyaországbeli továbbképzésre.

Kiegészítő német kisebbségi oktatás

Kiegészítő német kisebbségi oktatásban 2 intézmény 10 osztályában az adatszolgáltatás szerint 2 pedagógus oktat, mindketten nemzetiségi tanítók.

14.2. Horvát kisebbségi oktatás

Horvát kisebbségi oktatás			
Nyelvoktatási forma	Osztályok száma	Pedagógusok száma	Szakosan ellátott órák %
Kétnyelvű oktatás	7	9	100
Bővített nyelvoktató	-		
Hagyományos nyelvoktató	65	21	100
Kiegészítő	5	0 ¹	-
Összesen	77	30	

¹ Adatközlés nem történt

A horvát kisebbségi oktatásban összesen 30 pedagógus oktat. Az osztályokra vetített arány 0,4. Az oktatók szinte valamennyien főiskolai végzettséggel rendelkeznek. Egy fő egyetemi diplomával tanít, egy fő középfokú végzettséggel nemzetiségi tanítóként dolgozik, így az intézmények által megadott szakos ellátottság nem tekinthető teljesnek.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
81	31	59	59	47	47	6

A továbbképzéseken való részvétel minden területen kimagaslóan magas, különösen a nyelvi képzés 80% feletti aránya. Ugyancsak kiemelkedő, hogy az anyaországbeli képzéseken a horvát nemzetiségi oktatásban foglalkoztatottak közel fele gazdagítja felkészültségét.

14.3. Cigány kisebbségi oktatás

Cigány kisebbségi oktatás			
Nyelvoktatási forma	Osztályok száma	Pedagógusok száma	Szakosan ellátott órák %
Cigány kisebbségi oktatás	194	156	70

A 194 osztályt 156 pedagógus oktatja, az egy osztályra jutó arány 0,8. A magas mutató a népismeret tantárgy más tantárgyakba történő integrálásával magyarázható, így az ezeket a tárgyakat tanító pedagógusok is közreműködnek a kisebbségi oktatásban. A pedagógusok 6%-a egyetemi, 8%-a középfokú végzettséggel rendelkezik.

A 156 pedagógus közül felsőfokú nyelvvizsgával 22 fő, középfokú nyelvvizsgával további 22 fő, és alacsonyabb nyelvvizsgával 14 fő rendelkezik. Romológiai végzettsége 5 pedagógusnak van. A rendelkezésre álló személyi feltételek adatai alapján a 194 osztályban a cigány kisebbségi oktatás az alkalmazási feltételekre vonatkozó jogszabályi előírásoknak megfelelően nem szervezhető meg, mivel mindösszesen 22 fő rendelkezik felsőfokú nyelvvizsgával.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
4	13	0,5	32	-	-	1

A pedagógusok elsősorban belső továbbképzéseket szerveznek. A rendelkezésre álló adatok alapján cigány kisebbségi oktatásban közreműködők szakmai továbbképzésekre főként azok hiánya miatt nem jutnak el.

14.4. Román kisebbségi oktatás

Román kisebbségi oktatás			
Nyelvoktatási forma	Osztályok száma	Pedagógusok száma	Szakosan ellátott órák %
Kétnyelvű oktatás	12	0 ²	-
Bővített nyelvoktató			
Hagyományos nyelvoktató	24	6	100
Kiegészítő			
Összesen	36	6	

² A kétnyelvű oktatáshoz adatközlés nem történt

A hagyományos nyelvoktató program szerint működő 24 osztályban 6 pedagógus oktat. Az egy osztályra jutó arányszám 0,4. Az oktatók közül 1 fő egyetemi végzettségű.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
33	33	50	50	50	50	0

A román nemzetiségi nyelvet oktató iskolák földrajzi elhelyezkedésével indokolható, hogy a pedagógusok többsége anyaországbeli továbbképzéseken vesz részt.

14.5. Ruszin kisebbségi oktatás

Ruszin kisebbségi oktatás			
Nyelvoktatási forma	Osztályok száma	Pedagógusok száma	Szakosan ellátott órák %
Kiegészítő	4	2	100

A ruszin kisebbségi oktatásban a 4 osztályt 2 főiskolai végzettségű, felsőfokú „C” típusú nyelvvizsgálóval rendelkező tanár oktatja, akik közül egy fő szlovák nyelvtanár.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
50	50	50	50	-	-	-

A pedagógusok létsámukhoz és a lehetőségeikhez viszonyítva részt vesznek szakmai továbbképzésen.

14.6. Szerb kisebbségi oktatás

Szerbkisebbségi oktatás			
Nyelvoktatási forma	Osztályok száma	Pedagógusok száma	Szakosan ellátott órák %
Kétnyelvű oktatás			
Bővített nyelvoktató			
Hagyományos nyelvoktató	8	5	100
Kiegészítő	17	0 ³	100
Összesen	25	5	

³ Egy kiegészítő oktatást folytató intézmény nem szolgáltatott adatot

A rendelkezésre álló adatok alapján egy pedagógus utolsó éves egyetemi hallgató.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
0	0	83	83	16	16	0

A pedagógusok elsősorban nyelvi módszertani képzésen vesznek részt.

14.7. Szlovák kisebbségi oktatás

Szlovák kisebbségi oktatás			
Nyelvoktatási forma	Osztályok száma	Pedagógusok száma	Szakosan ellátott órák %
Kétnyelvű oktatás			
Bővített nyelvoktató			
Hagyományos nyelvoktató	293	84	93
Kiegészítő	24	3	100
Összesen	317	87	

A szlovák kisebbségi oktatásban 87 pedagógust foglalkoztatnak. Egy fő kivételével (aki utolsó éves hallgatóként folytat felsőfokú tanulmányokat) valamennyien rendelkeznek a szükséges végzettséggel. A kisebbségi nyelv és irodalom oktatását különböző felkészültséget igazoló dokumentumok alapján végzik:

- felsőfokú „C” típusú nyelvvizsga,
- anyanyelvi tanár,
- szlovák egyetemen szerzett pedagógus végzettség,
- tanító szlovák szakkollégiumi végzettséggel,
- szlovák érettségi bizonyítvány.

A kiegészítő oktatásban 24 osztályból összesen 92 fő vesz részt. Három osztályból, annak ellenére, hogy feltűntettek az adatközlésben, egyetlen tanuló sem tanulja a szlovák nyelvet. A résztvevőket összevont csoportokban 3 pedagógus oktatja.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
56	34	65	39	45	46	1

Az iskolák földrajzi elhelyezkedéséből adódóan a pedagógusok fele anyaországbeli továbbképzéseken vesz részt.

14.8. Szlovén kisebbségi oktatás

Szlovén kisebbségi oktatás			
Nyelvoktatási forma	Osztályok száma	Pedagógusok száma	Szakosan ellátott órák %
Kétnyelvű oktatás	15	12	79
Bővített nyelvoktató	17	2	100
Hagyományos nyelvoktató	3	3	100
Kiegészítő	4	4	100
Összesen	39	16 ⁴	

⁴ A ténylegesen oktató pedagógusok száma: 16 fő. Az eltérő nyelvoktatási formákat működtető intézményben egy pedagógus több képzési formában is oktat.

Valamennyi pedagógus rendelkezik a szükséges végzettséggel. A kétnyelvű oktatásban a nemzetiségi nyelven oktatott ének, technika, raj és a természettudományos tantárgyak esetében nem biztosított a szakos ellátottság.

Részvétel továbbképzésen

Nemzetiségi nyelvi	Nemzetiségi honismereti	Nyelvi módszertani	Belső	Anyaországbeli nyelvi	Anyaországbeli módszertani	Kétszintű érettségi vizsgáztatói
%						
94	50	77	83	77	77	11

A közreműködő pedagógusok, nagy számban vesznek részt továbbképzésen, kiemelkedő a nyelvi készségek megújítása.

14.9. Kiegészítő kisebbségi oktatás

Kizárólag kiegészítő nyelvoktatási formában oktatnak bolgár, görög és lengyel nyelvet.

Kiegészítő kisebbségi oktatás			
Nyelvoktatási forma	Osztályok száma	Pedagógusok száma	Szakosan ellátott órák %
Bolgár	2	2	100
Görög	9	6	100
Lengyel	17	7	100

Bolgár kisebbségi oktatás

A két csoportot két pedagógus oktatja egy feladat-ellátási helyen. Az oktatók továbbképzése megoldatlan.

Görög kisebbségi oktatás

A kisebbségi nyelv és irodalom, valamint a népismeret tantárgyat 6 görög nyelv és irodalom szakos tanár oktatja.

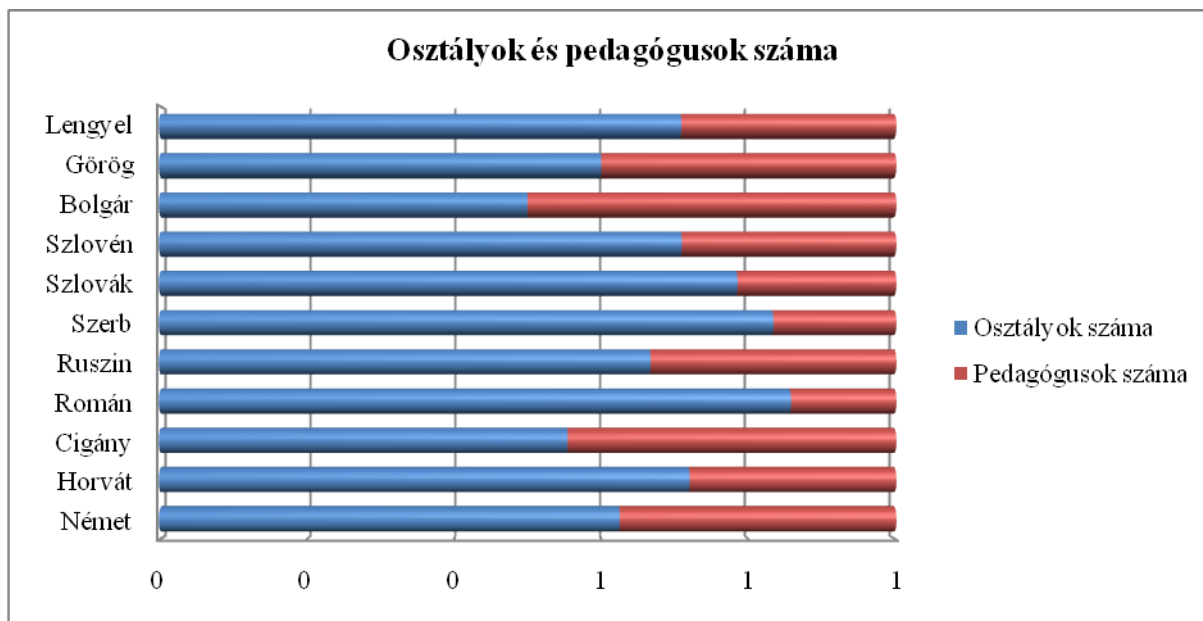
A pedagógusok törekszenek arra, hogy anyaországbeli szakmai továbbképzésen vegyenek részt.

Lengyel kisebbségi oktatás

A lengyel kisebbségi oktatásban közreműködő pedagógusok felsőfokú pedagógiai végzettséggel rendelkeznek, továbbképzésük az anyaországban megoldott.

Összegző táblázat

Nyelv	Osztályok száma	Pedagógusok száma
Német	2553	1532
Horvát	77	30
Cigány	194	156
Román	36	6
Ruszin	4	2
Szerb	25	5
Szlovák	317	87
Szlovén	39	16
Bolgár	2	2
Görög	9	6
Lengyel	17	7
Összesen	3273	1849

A nemzeti kisebbségi oktatásban a 3273 osztályt 18497 pedagógus oktatja. A szakos ellátottság a cigány kisebbségi oktatás kivételével megfelel az alkalmazási feltételekre vonatkozó jogszabályi előírásoknak. A bővített nyelvoktató program és a kétnyelvű oktatásban a nemzetiségi nyelven oktatott tantárgyak esetében fordul elő, hogy néhány pedagógusnak az adott tantárgy oktatásához nincs meg a szükséges végzettsége.

14.10. Nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban közreműködő nyelvtanárok műhelymunkája

Az adatközlés szerint az intézményekben nemzetiségi, nyelvi munkaközösség működik:

- német, 84%,
- horvát 33%,
- szlovák 2 intézmény,
- szlovén 3 intézmény.

A szakmai munkaközösségek szervezeti keretei nélkül is a nemzetiségi nyelvoktatásban közreműködő pedagógusok széles körű munkakapcsolatot tartanak fenn. Rendszeresek az óralátogatások, a tanulók teljesítményének értékelésére közös szempontrendszert alakítanak ki. Nyelvszakos hallgatók gyakorlati képzését biztosítják német, horvát, szlovák, román és szlovén kisebbségi oktatásban.

A szakmai munkakapcsolatok azokban az iskolákban nem érvényesíthetők, ahol kizárólag egy pedagógust foglalkoztatnak a kisebbségi képzésben.

15. Tárgyi feltételek

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás tárgyi feltételeit a szakértők a helyszíni ellenőrzés során három vonatkozásban vizsgálták:

- rendelkezésre álló helységek,
- a kisebbségi oktatás tárgyi eszközei,
- a kisebbségi oktatás nyomtatott taneszközei,
- az iskolaépület nemzetiségi jellege.

A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás tárgyi feltételei és iskolai környezete							
	Német	Cigány	Horvát	Román	Szerb	Szlovák	Szlovén
%							
Helységek							
Nyelvi szaktanterem	57	40	33	14	83	56	60
Nyelvi labor	24	26	13	57	0	25	0
Eszközök							
Számítógép	63	60	40	-	83	100	14
Projektor	91	73	80	57	100	83	100
Interaktív tábla	70	60	46	28	66	53	80
Nyomtatott anyagok							
Nyelvkönyvek	100	80	90	100	30	100	100

15.1. Helységek

Nyelvi szaktanteremmel a helyszíni ellenőrzés tapasztalatai alapján azok az intézmények rendelkeznek, ahol a kisebbségi oktatás valamennyi évfolyamon több párhuzamos osztályt érint, és a tanulók többsége részt vesz oktatásban. A ruszin, bolgár, görög, lengyel nyelvoktató iskolákban is vannak szaktantermek. Nyelvi laboratóriumok a kétnyelvű oktatást folytató iskolákban találhatóak. A kisebbségi oktatás helység ellátottságában az oktatott nyelvek között nem tehető különbség.

15.2. Eszközök

Az eszköz ellátottságot a kisebbségi oktatás szempontjából vizsgálta a szakmai ellenőrzés. Előfordul, hogy az iskolák rendelkeznek eszközökkel, de azok mennyisége nem teszi lehetővé, hogy a szükségleteknek megfelelően a nemzetiségi nyelvoktatáshoz is rendelkezésre álljanak. A számítógép használat esetében érdemes visszautalni az oktatásszervezési eljárásokra. Az eszköz ellátottság részben magyarázatul szolgálhat a számítógép használatának a kisebbségi oktatásban való korlátozottságára. Projektor és a nyelvoktatás hagyományos audiovizuális eszközei megtalálhatók a közoktatási intézményekben. Megfigyelhető, hogy az interaktív tábla megjelenése az iskolákban, már nem egyedi, és lehetőségei a kisebbségi oktatásban is felhasználásra kerülnek.

15.3. Nyomtatott taneszközök

A tankönyvellátottság az iskolák és a közreműködő szakértők egybehangzó véleménye alapján jónak mondható. Az iskolák a hazai kiadású nemzetiségi tankönyveket, az egyéb nyelvkönyveket, és az anyaországbeli kiadványokat is felhasználják. Gyakori, hogy a könyvtár számára beszerzett tartós tankönyvekből oktatnak. Ruszin nyelvoktatáshoz Szlovákiában megjelent tankönyvet használnak. Az átdolgozott szlovák nemzetiségi tankönyvekkel kifejezetten elégedettek a pedagógusok. A szerb oktatásban főként Szerbiában az idegen nyelv oktatásához kiadott tankönyvet használnak. Egyes iskolák pályázati forrásokból szerzik be a nyelvkönyveket. Kizárólag a cigány nyelvű kisebbségi oktatás nem rendelkezik megfelelő nyelvkönyvekkel, így gyakoriak a helyben készített munkafüzetek.

A kisebbségi oktatás nyomtatott segédletei

A magyar kiadók által megjelentetett nyelvtanulási segédletek az iskolákban rendelkezésre állnak többnyire a könyvtári állományban: folyóiratok, hangzó anyagok, DVD oktató programok, módszertani kézikönyvek, térképek. Az iskolák felhasználják pl. a Német Kisebbségi Önkormányzat kiadványait, a továbbképzéseken megismert segédleteket. Gyakoriak a saját készítésű segédanyagok: applikációs kártyák, munkalapok stb. A saját kidolgozású eszközöket a pedagógusok átadják egymásnak, tehát ezen a téren is működik a tapasztalatcsere. A nyelvtanításban egyre fontosabb szerepet kap az internet, valamint az oktatás-, tanulásmódszertanban is lényeges változást eredményez az idegen nyelvi kompetencialapú oktatási eszközrendszer megjelenése.

Az idegen szépirodalmi könyveket az anyaországból szerzik be, és a testvériskolák adományaiból jutnak hozzá. A tanulók számára a hozzáférést a könyvtárak biztosítják. A népismeret oktatásában kiemelt szerepe van a helytörténeti munkáknak, a helyben vagy a saját készítésű segédanyagoknak. Felhasználják a települési kultúra írott és íratlan hagyományait, dalkincsét, saját gyűjtésű anyagokat. A népismeret oktatásában a hagyományápolás különösen életszerű, ha a pedagógus is az adott kisebbséghez tartozik.

15.4. Az iskolaépületek nemzetiségi jellege

Német

A tényadatok ismertetése helyett a szakértői megállapításokból közlünk válogatást.

Külön sarokban állandó kiállítást rendeztek be, a faliújságokon szerepelnek a projektek eredményei.

Kiállítás tekinthető meg a folyosón. Az osztályterekben német nemzetiségi tárgyak, plakátok, projektek prezentációi találhatók.

Szaktantermek dekorációja, német városok, várak, és nemzetiségi falvak projektanyaga, pl. Liptód.

Német faliújságokon olvashatók a kisebbségi oktatás eseményei és versenyeken szerzett oklevelek láthatók a folyosón.

Állandó kiállítás keretében fotók, helyi népviselet, régi eszközök hívják fel a nemzetiségi oktatásra a figyelmet. Időszakos jelleggel is szerveznek kiállítást.

A nyelvi szaktanteremben plakátok, térképek, gyermekmunkák, még az ajtón is a német tanítással kapcsolatos hírek találhatók.

Horvát

Minden osztályban kétnyelvűek a faliújságok és a dekoráció. Ugyanez tapasztalható az iskola folyosóján, aulájában.

Szlovák

A nemzetiségi jelleg a dekorációkban mindenhol megjelenik. A tanterekben és a folyosókon, a dekoráción és a feliratokon demonstrálja az iskola a nemzetiségi oktatást.

Görög

Gazdag dekoráció az iskola minden helységében megtalálható.

Ruszin

A nyelvi szaktanteremben és a nyelvi laborban van ruszin dekoráció.

Szerb

Aktuális események, ünnepek dokumentumai találhatók a faliújságokon.

Szlovén

Rendezvényekről, eseményekről készült szlovén nyelvű beszámolók olvashatók. A bejáratnál nemzetiségi viseletű bábú fogadja a látogatót.

Cigány

Cigány himnusz, abc, szemléltető képek találhatóak a falon.

Bolgár

A dekoráció a tantermekben megfelelő, a folyosókon is jelen van az intézményre jellemző dekoráció.

Lengyel

Az intézmény új épületben működik, a dekoráció kialakítása folyamatban van.

Az iskolákban korlátozottan található meg a nyelvoktatáshoz szükséges helyiségek, szaktanterem. A szükséges alapvető technikai eszközök rendelkezésre állnak. A nyomtatott taneszközökkel való ellátottság a cigány nyelvoktatás kivételével jónak mondható.

16. Vezetői Interjú

Vélemények a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásról.

A helyszíni szakértői látogatáson készült vezetői interjú az iskola igazgatók véleményét tükrözi. A megjelölt területek kulcsfogalmainak legjellemzőbb válaszait adjuk közre.

Terület	Kulcsfogalmak	Válasz %
Miben látja intézményében a nemzeti etnikai kisebbségi oktatás eredményességét	Nyelvvizsgálók száma	53
	Kompetenciamérés eredményei	40
	Továbbtanulási aránymutatók	
	Iskola partnerkapcsolatai (társiskolák, anyaország, civilszervezetek, kisebbségi önkormányzat)	91
	Intézmény belső szakmai tevékenységére gyakorolt hatás	70
	Referencia intézmény	20
	Nemzetiségi kulturális tevékenység	95
	Egyéb	30
Milyen problémákat lát intézményében a nemzeti etnikai kisebbségi oktatással összefüggésben	Oktatásszervezés (csoportba sorolás, órarend stb.)	31
	Tárgyi felszereltség hiánya (IKT eszközök, digitális tananyag)	74
	Személyi feltételek biztosítása	40
	Finanszírozhatóság	80
	Szülői nyilatkozatok	20
	Jogszabályi követelményeknek való megfelelés	35
	Népismeret oktatásának biztosítása	32
	Tanulók lemorzsolódása	20
	Egyéb	13
Miben és milyen segítséget igényelne a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás hatékonyabb működéséhez	Tanárok részére rendszeres szaktanácsadást	72
	Igazgatók részére tanügyi tájékoztatást	73
	Taneszköz ellátottság javítását	73
	Tanulók részére térségi, országos programok szervezése	57
	Egyéb	14

Melyek a szülők/tanulók motívumai a kisebbségi oktatás választásában	Az adott kisebbséghez való tartozás kifejezése	82
	Az identitás megőrzése, fejlesztése	48
	Az adott kisebbségi nyelv (nagyszülők, szülők anyanyelve) elsajátításának lehetősége	87
	A nyelvvizsga lehetősége	69
	Az anyaországi programok, továbbtanulási lehetőségek	71
	Iskola iránti elkötelezettség	16
	Egyéb	76
Milyen területeken tartaná szükségesnek a jogszabályi előírások változását	Szabad válasz	

16.1. A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás eredményessége

Az interjúban, arra kértük a helyszíni szakmai ellenőrzésben részt vett iskolák vezetőit, hogy a megadott kulcsfogalmak alapján határozzák meg iskolájukban a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás eredményességét.

Nyelvvizsgálók száma

Azok a tanulók mennek el nyelvvizsgára (alap, vagy a jobbak középfokra), akik nem nemzetiségi intézményben tanulnak tovább, így nekik is van "eredményük" a képzés végén. Nyolcadik évfolyam végére a tanulók 50 - 70 %-a teszi le a B2 nyelvvizsgát, vagy annak egy részét.

A sikeres nyelvvizsga pozitív hatással van a tanulóra, a többiekre ösztönzőleg hat, és javítja az iskola megítélését.

Kompetenciamérés eredményei

Minden területen jobb az átlagnál, ez köszönhető a kisebbségi oktatásban kialakított magas követelményrendszernek.

A kisebbségi oktatásunk eredményessége miatt is jobb a kompetenciamérési eredményeink az átlagnál.

A nemzetiségi intézményekben, így a mi intézményeinkben is a nemzetiségi oktatás miatt is jobb a kompetenciamérés eredményei. Ezek a gyermekek jobban hozzászórtak a magasabb követelményekhez, ezért más tárgyakban is jobban teljesítenek.

Továbbtanulási aránymutatók

Többen nyernek felvételt színvonalasabb középiskolákba, ahol előnnyel rendelkeznek a nyelvtanulás terén.

Az iskola partnerkapcsolatai

A szociális és egyéb kompetenciára pozitív hatással van a partnerkapcsolat, bátrabban kommunikálnak élő nyelvi környezetben. A Német Kisebbségi Önkormányzattal rendszeres kapcsolatot ápol az intézmény.

A kisebbségi önkormányzattal való kapcsolatok alakítása miatt elvárás a partnerkapcsolatok ápolása, mely egyben befolyásolja a gyermekek elkötelezettségét a nemzetiségi identitástudat alakításában.

Az intézmény belső szakmai tevékenységére gyakorolt hatás

A kisebbségi oktatás bevezetése megváltoztatta az intézmény szakmai arculatát. A kisebbségi oktatásban résztvevő tanulók egyfelől jobban leterheltek, ugyanakkor más kultúrákkal való találkozás és a nemzetiségi programok által szélesedik látókörük.

A kommunikatív nyelvtanítás módszerei és munkaformái elterjedtek a tantestületben. A projekteket nemzetiségi tartalmi láncra fűzik fel, amely végrehajtásában az egész tantestület részt vállal.

Előítéletek csökkenése, javuló közösségi szellem, tanulóink sikerélményhez való jutása.

Referencia Intézmény

A referencia intézményi pályázatot beadták (TÁMOP 3.1.7). Az egyik beadott jó gyakorlat címe: "Német nemzetiségi".

Az iskola regisztrált "Tehetségpont" hagyományőrzés, matematika és zene szempontjából.

Nemzetiségi kulturális tevékenység

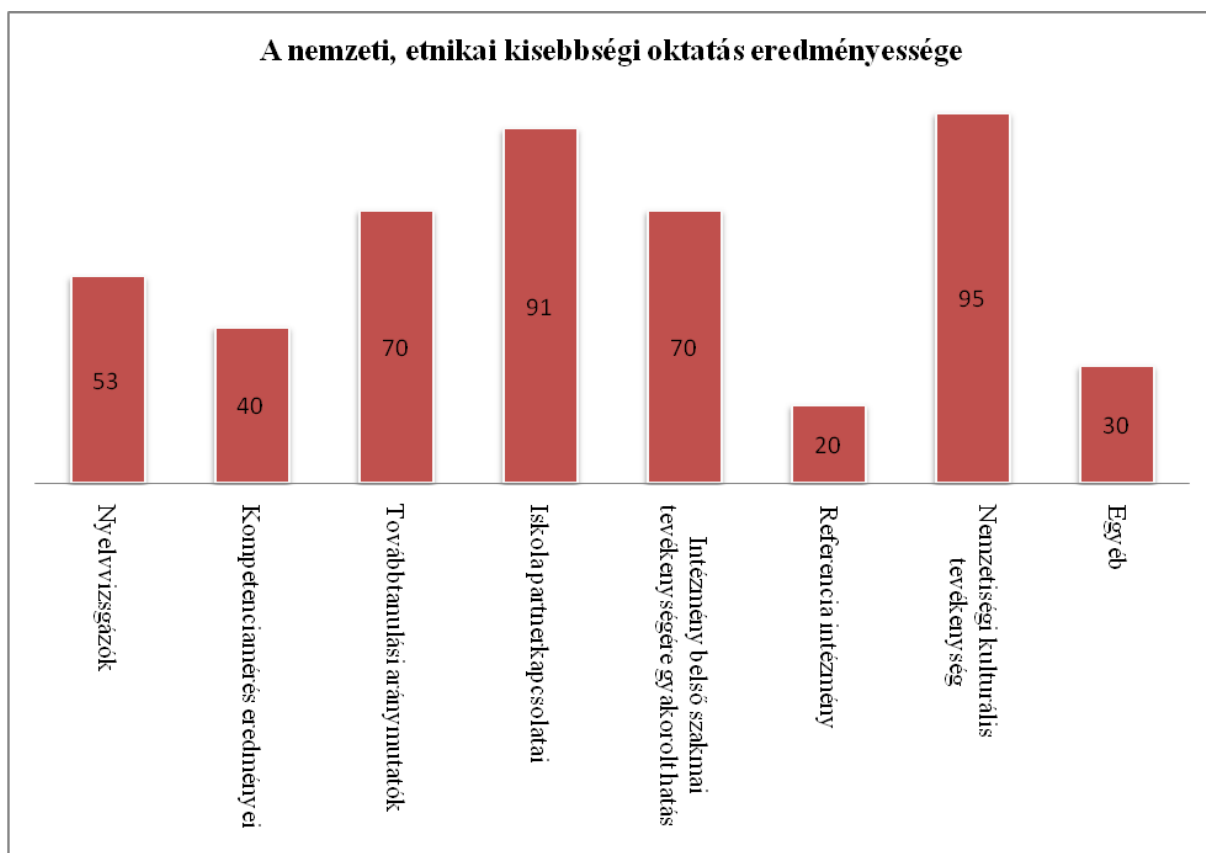
Olyan rendezvényeken keresztül nyilvánul meg, amelyeket az egész falunak kínálnak, és amelyekbe bevonják az időseket is.

Az iskolai és a falusi rendezvények, a tanulók szereplésével két nyelven folynak: vers, próza ének, tánc.

Egyéb

Comenius projektek, kiadványok, honlap két nyelven.

Iskolánk kultúraközpontként, művelődési házszerűen működik

16.2. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás problémái

Az interjú második kérdésében a kisebbségi oktatás intézményi problémáira kerestük a választ.

Oktatásszervezés (csoportba sorolás, órarend stb.)

A csökkenő gyereklétszámmal megszűnik a két párhuzamos osztály lehetősége, ezért nehéz lesz egy osztályon belül a kétnyelvű és nyelvoktató képzést megvalósítani.

Az órarend kialakítása különösen nehéz, mert vegyes osztályaik vannak (német, horvát nemzetiségi nyelvet tanulók), valamint nem nemzetiségi képzésben részesülő tanulók járnak egy osztályba. Erre nevelési szempontból volt szükség.

A más iskolákból érkező vendégtanulók miatt nehéz összehangolni a tanítási órákat.

Szükség lenne csoportbontásra a magasabb létszámú osztályokban, de nincs anyagi fedezete.

Tárgyi felszereltség hiánya (IKT eszközök, digitális tananyag)

Elsősorban a digitális tananyag hiányzik.

Hiányoznak az IKT eszközök, mint digitális tábla és a hozzá tartozó szoftverek. Hiányoznak a két nyelven tanítandó tantárgyakhoz is a taneszközök.

Személyi feltételek biztosítása

A felső tagozatba érve gondot jelent majd a szakos ellátottság biztosítása. A felsőoktatás sem felkészült erre, és a finanszírozás is problémát okoz.

Anyagi lehetőségek hiányában a pedagógusok képzése és továbbképzése nem megoldott.

A német nemzetiségi tanítói végzettségek megszerzése okoz problémát.

Nincsen felsőfokú intézményben roma nyelvtanári képzés.

Mivel nincs ruszin szakos tanárképzés, nincs mód megfelelő nyelvi szaktanár alkalmazására.

A ruszin nyelvet és népismeretet orosz nyelv és történelem szakos tanár oktatja.

Finanszírozhatóság

Alacsony a normatíva, kevés a kiegészítő támogatás és a célzott pályázat.

Kevés a fejkvóta az alacsony létszámú osztályokhoz, a kiegészítő támogatás pedig bizonytalan.

A fenntartó nem biztosítja a törvényes órakeretet. A nemzetiségi nevelésben résztvevők nem kapnak nemzetiségi pótlékot.

Szülői nyilatkozatok

Igényelnék az egységes formanyomtatvány bevezetését.

Nincs egységesen megszövegezett formanyomtatvány. Ahány iskola, annyiféle nyilatkozat létezik. A munkakapcsolatban álló intézmények próbálnak közös álláspontot kialakítani, egységes szöveget megfogalmazni. Jó lenne ezt központilag szabályozni.

Jogszabályi követelményeknek való megfelelés

A nemzetiségi iskolák vezetői számára szükség lenne rendszeres konzultációra, vagy továbbképzésre.

Népismeret oktatásának biztosítása

A népismeret oktatását érintő jogszabályok nem minden esetben egyértelműek.

A fenntartó nem biztosítja a többlet órakeretet.

Nagyon sokfajta törvény, rendelet szabályozza a nemzetiségi oktatást, amelyeket egységes kiadványba lenne célszerű összefoglalni.

A rendelkezésre álló órakeretből nem teljesíthető a román népismeret önálló tantárgyként való oktatása.

Tanulók lemorzsolódása

A jó képességű tanulók a 4. osztály után inkább gimnáziumba mennek, és közülük kevesen maradnak a felső tagozaton.

A szülők német nyelvterületen való munkavállalása miatt a tanulók egy része magántanulóvá válik.

Egyéb

A szakos ellátottság biztosítása néha nehéz, amelyet finanszírozási problémák is súlyosbítanak, valamint a kiegészítő oktatásban használt tanügyi dokumentumok (pl. napló) vezetése is gondot okoz.

A környéken kevesen őrzik a hagyományokat.

16.3. A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás hatékony működéséhez igényelt segítség

Az interjú kérdése arra irányult, hogy a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást folytató intézmények vezetői miben igényelnek segítséget a képzés hatékonyságának javításához.

Tanárok részére rendszeres szaktanácsadás

Egységes tankönyvek, egységes követelményrendszer a cigány nyelvek esetében.

Hiányzik a szakmai segítség a pedagógusoknak. Olyan szakemberre van szükség, aki az ellenőrzésen kívül gyakorlati tanácsokat is tud adni.

Versenyekekre és programokra eljutunk, de sokszor késve szerzünk róluk tudomást. Jobban megszervezett tájékoztatási rendszert szeretnénk.

Igazgatók részére tanügyi tájékoztatás

Rendszeres tanügy-igazgatási tájékoztatást tart szükségesnek az intézmény igazgatója.

Jogértelmezés, módszertani, tanügyi nyilvántartások, információs csatorna működtetése szükséges.

A népismeret oktatás követelményeinek egységesítése és az egységes jogszabály értelmezés miatt.

Tan eszköz ellátottság javítása

A cigány kisebbségi oktatáshoz tankönyvekre, taneszközökre lenne szükség.

Szükség lenne tanári kézikönyvekre, interaktív tananyagokra, szemléltetőeszközökre.

Új nemzetiségi, kompetencia alapú kommunikációra építkező tankönyvekre lenne szükség.

Tanulók részére térségi, országos programok szervezése

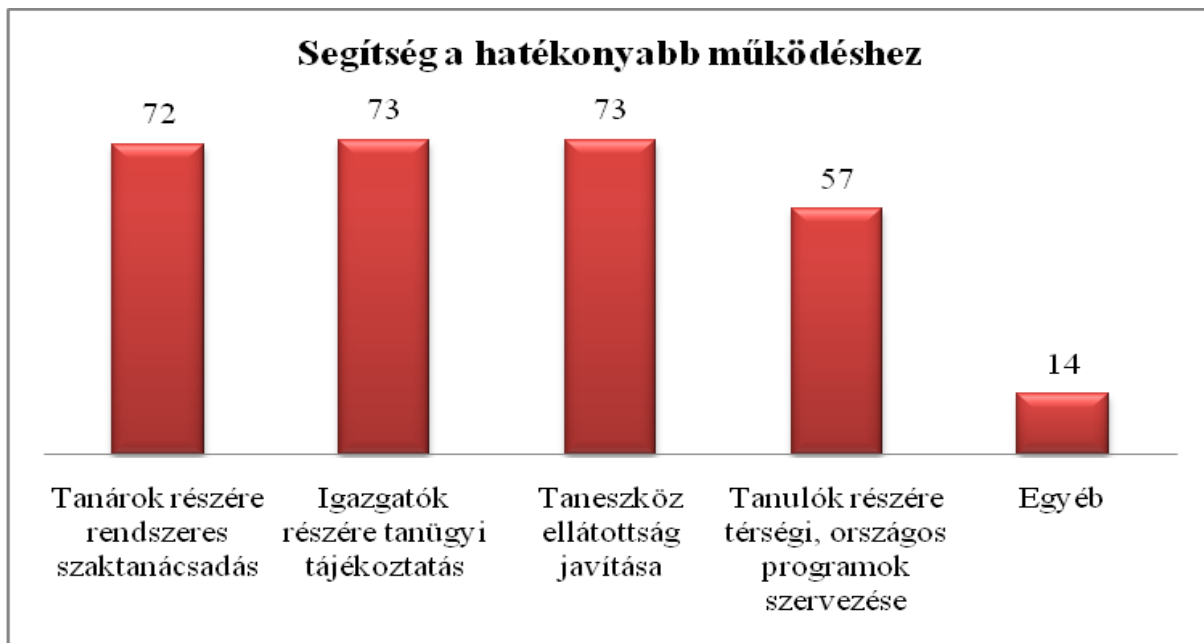
Kistérségi, valamint országos programokon való részvétel kiszélesítését, gazdagítását fontosnak tartják. A szavalóversenyek, a népdal és tantárgyi vetélkedők mellett a kimondottan kulturális célú rendezvények közelebb hozzák a nemzetiségi tanulókat, tanárokat. Rövidebb idejű tábor lehetőségének igénye is felmerült.

Nem csak a versenyek, inkább fesztiválok, egyéb szabadidős tevékenységek szervezését tartják fontosnak.

Egyéb

Fontos lenne kormányzati szinten támogatni a nemzetiségi iskolák anyaországi kapcsolatainak kiépítését és ápolását.

Olyan pályázatokra volna szükség, amelyek az anyanyelvi országokba (Ausztria, Németország) megrendezendő táborokat támogatná.

16.4. A szülők/tanulók motívumai a kisebbségi oktatás választásában

Az interjú utolsó kérdése a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás választásának szülői, tanulói motívumairól kérdezte az intézményvezetőket.

Az adott kisebbséghez való tartozás kifejezése

A kiegészítő kisebbségi oktatást folytató iskolákban már a beiratkozással kifejezésre jut az adott kisebbséghez tartozás.

A családok életében meghatározó a szülők és nagyszülők nemzetiségi hovatartozása.

A szülők nemzetiségi hovatartozásukat felvállalva döntenek az iskola és a kisebbségi oktatás mellett.

Az identitás megőrzése, fejlesztése

A földrajzi elhelyezkedés, az anyaország közelsége és a horvát közösség megléte erősen motivál.

Az egész város életében fontos szerepet játszanak a nemzetiségi hagyományok. Ez kihat az iskola és a tagozatválasztásra is.

A lakosság 80%-a nemzetiségi gyökerekkel rendelkezik.

Az adott kisebbségi nyelv (nagyszülők, szülők anyanyelve) elsajátításának lehetősége

A szülők számára fontos, hogy nemzetiségükhöz kapcsolódó iskolát válasszanak.

A szülőket motiválja az "elveszett" nagymama nyelv újratanulása és a hagyományok felélesztése.

Leginkább a nyelv elsajátításának lehetősége dominál. A viszonylag magas óraszám és a nyelvvel való sokoldalú, intenzív találkozás egy biztos nyelvtudás megszerzésére ad lehetőséget. Ez motiválja elsősorban a tanulókat, de főleg a szülőket.

A nyelvvizsga lehetősége

Az iskola előkészítővel, az önkormányzat sikeres vizsga esetén a vizsga árának visszafizetésével jutalmaz

A továbbtanulás elősegítése érdekében törekednek a nyelvvizsgán megmérettetni magukat, ez hozzájárul az iskolai kisebbségi oktatás sikeréhez.

A szülők fontosnak tartják, hogy gyermekük alapfokú nyelvvizsgát tegyen, és ezért anyagi áldozatot is hajlandóak hozni.

Fontos a munkavállalás szempontjából is.

Az anyaországi programok, továbbtanulási lehetőségek

A családok szívesen küldik, és szívesen fogadják is a gyermekeket nyelvgyakorlásra, vállalják a programok szervezését.

Iskolai és rokon kapcsolatok az anyaországgal lehetőséget adnak a nyelv használatának azonnali kipróbálására.

Iskola iránti elkötelezettség

Presztízse van az iskola tanulójának lenni, sok egykori diák tanít ma az intézményben.

Sok szülő szívesen választja saját egykori iskoláját a gyermekének.

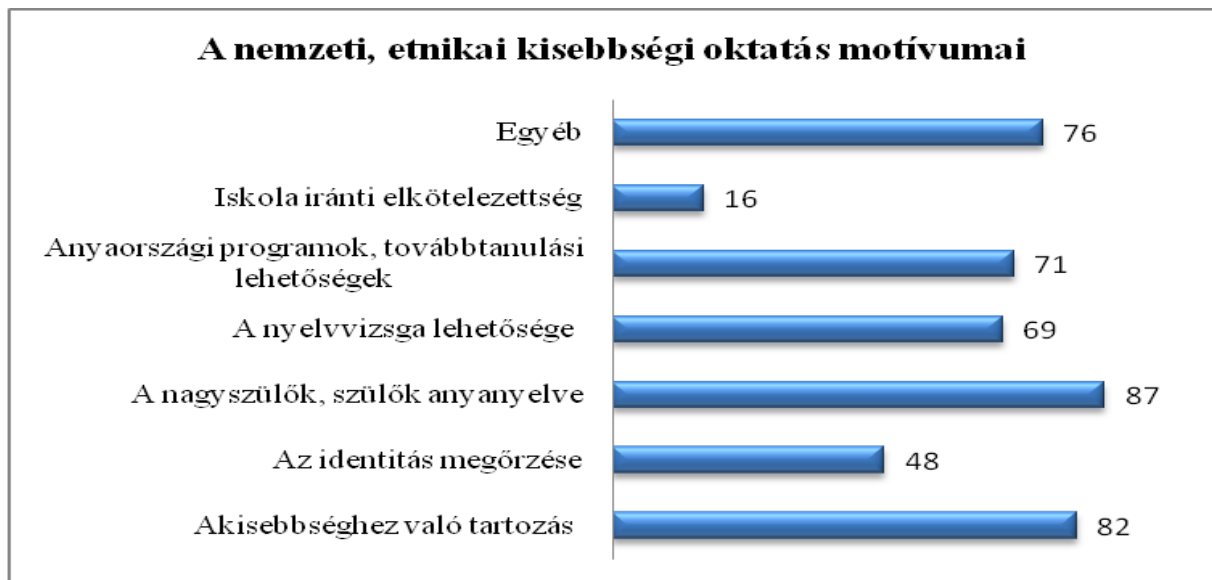
A településre és a környező falvakra jó hatással van az iskola magas szintű hagyományápoló tevékenysége.

Egyéb

A kisebbséghez nem tartozó tanulók is megismerhetnek egy másik kultúrát – ez motiváló hatású.

Munkavállalás: helyben sok német cég található.

Korai nyelvtanulás lehetősége.

16.5. A jogszabályi előírások változtatásának szükségessége

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást meghatározó jogszabályi előírások módosításának szükségességéről az intézményvezetők, előzetesen megjelölt kulcsfogalmak nélkül, szabad válasz formájában fejtették ki véleményüket.

A fenntartó számára törvényi kötelezettséget jelentő minimális 8 főt az intézmény tovább csökkentené. Kötelezővé tenné a kiscsoportos nyelvoktatást, biztosítva ennek jogszabályi háttérét. Nem főre adná a kisebbségi normatívát, hanem feladatára.

Normatív támogatási keretbe jó lenne, ha beleférne a nyelvi nevelés költsége is.

Egységes törvényi szabályozás, egységes fogalomrendszer (kétnyelvű/két-tannyelvű). A népismeret tanítására vonatkozó pontos iránymutatás.

Ha a bizonyítvány kétnyelvű, akkor a törzskönyvnek is kétnyelvűnek kellene lennie. A kötelező óraszámok pontosítása alsó tagozaton. A szükséges nyomtatványok egységesítése és online megjelenítése.

Egységes kiadványban megjelentetni a nemzetiségi oktatásra vonatkozó törvényeket, rendeleteket és a népismeret tanítására vonatkozó egységes szabályozást.

A társulás esetén nem megfelelő a feltételrendszer, nehéz teljesíteni. Nincs elkülönítve a tagiskolára vonatkozó kiadás. Ezen lehetne változtatni.

17. Értékelőlap

A helyszíni ellenőrzésben részt vett iskolák nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban végzett tevékenységét a vizsgálatot végző szakértők megadott szempontok alapján értékelték.

Az értékelőlapokat, az intézmények és a fenntartóik kézhez kapták.

A jelentés összefoglalásaként az értékelőlapok megállapításainak %-os arányát közöljük

Ellenőrzött terület	Igen	Nem	Megalapozott	Megfelelő	Részben	Alkalmi
	%					
A kétnyelvű oktatás a jogszabályi előírásoknak megfelel	100					
A nyelvoktató kisebbségi oktatásról a kétnyelvű oktatásra áttérés feltételei biztosítottak	100					
A nemzetiségi nyelven oktatott tantárgyak száma és óraszama a nyelvoktató formának megfelel	94	6				
A cigány kisebbségi oktatás a jogszabályi előírásoknak megfelel	100					
A kiegészítő kisebbségi oktatás megszervezése a hagyományos nyelvoktató formának megfelelő	86	14				
A népismeret óraszama megfelelő	94	6				
A helyi tanterv a népismeret tantárgy ismeretanyagát tartalmazza	90	10				
Az oktatás-tanulás szervezés segíti a nyelvi kompetenciák fejlesztését			69	21	10	
A tanórán kívüli tevékenységek elősegítik a nemzeti etnikai kisebbségi hagyományok ápolását			72	20	8	

Az iskola kapcsolatrendszere erősíti a nemzetiségi kisebbségi identitást			68	15	17	
Az iskola a nemzeti etnikai kisebbségi oktatásban jelentős mértékben fogad körzeten kívüli tanulókat	30	70				
A nemzeti etnikai kisebbségi oktatásban közreműködő pedagógusok továbbképzése rendszeres	86	14				
A nemzeti etnikai kisebbségi oktatás alapító okiratban meghatározott	100					
A pedagógiai program tartalmazza a nemzeti etnikai kisebbségi oktatással összefüggő nevelési feladatokat	90	10				
A helyi tanterv a nyelvoktatási formának megfelelő	93				7	
A szülői nyilatkozatok a tartalmi és formai követelményeknek megfelelnek	35				65	
A tanügyi dokumentumok a nemzeti etnikai kisebbségi oktatás előírásainak megfelelően vezetettek	83				17	
A nemzeti etnikai kisebbségi oktatásban közreműködő pedagógusok szakmai együttműködése biztosított			74	20		6
Az iskola tárgyi feltételei biztosítják a nemzetiségi kisebbségi oktatást	91				9	
Az iskola személyi feltételei biztosítják a nemzetiségi kisebbségi oktatást	89				11	

Az értékelőlapok összesített adatai részben reflektálnak a tartalomkifejtésben ismertetett probléma területekre.

A népismeret oktatásában a szakmai vizsgálat rámutatott arra, hogy különösen az ismeretanyag integrált oktatásánál sem az időkeret biztosítása, sem annak tantervben történő megjelenítése nem egyértelműen dokumentált.

A szülői nyilatkozatok vonatkozásában, mind az adatfelvétel, mind az értékelőlapok alapján egyértelműen megállapíthatóak a tartalmi és a formai hiányosságok. Szakértők és intézményvezetők egyaránt egységes formanyomtatvány közreadását tartanák szükségesnek.

A szakmai ellenőrzés, rendelkezésre álló adatsoraiból biztonsággal levontató a következtetés, hogy a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban a résztvevő tanulók száma jelentős mértékben befolyásolja annak működését. Egy kritikus létszámhatár alatt, a hatékony oktatás feltételei óratervi keretben nem teremthetők meg.

Melléletek

1. számú melléklet Összesítő táblázat

Nyelv	Nyelvoktatási forma Feladat-ellátási helyek száma alapján				Osztályok száma Nyelvoktatási formák szerint	Osztályok száma Tanulólétszám szerint	Tanulók száma	Kisebbségi oktatásban résztvevő tanulók száma	Pedagógusok száma
	Kétnyelvű	Nyelvoktató		Kiegészítő					
		Hagyományos	Bővített						
Német	24	310	13	2	2553	2806	55964	45006	1532
Bolgár				1	2	1	24	24	30
Cigány		52			194	368	6421	5068	156
Görög				7	9	33	298	298	6
Horvát	2	28		1	77	197	3693	1579	2
Lengyel				11	17	27	164	118	5
Román	2	6			36	51	743	700	87
Ruszin		2			4	4	81	48	16
Szerb		2		4	25	35	446	188	2
Szlovák		46		2	317	317	4665	3450	6
Szlovén	2	2	1	1	39	33	336	150	7
Összesen	30	448	14	29	3273	3872	72835	56629	1849

2. számú melléklet Közreműködő szakértők névsora

Csepregi Eszter
Gerendás János
Fábiánné Orosz Ibolya
Fogarassy Attiláné
Hajdúné Ragályi Zsuzsanna
Kerner Marcella
Dr. Polonkai Mária

Ágics Lászlóné
Bakyné Fenyvesi Erzsébet
Breszkovics József
Csapó Mónika
Cser Márta
Csonka József
Dr. Frank Gábor
Dr. Kovács Anna
Dr. Lásztity Jovánka
Dr. Lénártné Till Cecília
Dr. Makk Zoltán
Dr. Tóthné Lafferton Anna
Englenderné Hock Ibolya
Gidáné Orsós Erzsébet
Horváth Ágnes
Huberné Schäffer Jolán
Kerekesné Lévai Erika
Klinda Zsuzsanna
Lázár Erika
Nagy Lajosné
Némethné Gálvölgyi Mária
Páll Tamásné
Paukovitsné Horváth Edit
Sárközi Ágnes
Schindler László
Stecklné Boldizsár Katalin
Szvoboda Vidoszava